

't Seghen Waert

Historisch Genootschap Oud Soetermeer
 jaargang 37 nr. 3, 2018

Historisch Genootschap

Oud Soetermeer

Contact

Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

info@oudsoetermeer.nl

Ledenadministratie en bezorging: ledenadministratie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 331 58 28

Dagelijks bestuur

dhr. B.J. van Eken, voorzitter@oudsoetermeer.nl, tel. 06 54346224

dhr. J. de Ruiter, secretaris@oudsoetermeer.nl, tel. 06 21265975

dhr. P.A. Bekking, penningmeester@oudsoetermeer.nl, (079) 341 94 90

Werkgroepen en commissies

Activiteitencommissie: activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 351 70 47

Archeologische Werkgroep: awz@oudsoetermeer.nl

Werkgroep Collectie: collectie@oudsoetermeer.nl

Commissie Historisch Erfgoed: che@oudsoetermeer.nl

Genealogische Werkgroep: gwz@oudsoetermeer.nl

Leesgroep Lastige Letters: paleografie@oudsoetermeer.nl

Filmwerkgroep: wbbg@oudsoetermeer.nl

Bankrekeningnummers

Contributie: NL 68 ABNA 06 13 09 20 07

Giften: NL 65 ABNA 06 13 09 83 66

Colofon

Uitgave: Historisch Genootschap Oud Soetermeer; ISSN: 1384-7260

Redactie: P. Drapers, R. Grootveld, R. Tousain, T. Vermeulen

redactie@oudsoetermeer.nl

Vormgeving: R. Tousain

Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer, tenzij anders vermeld.

www.oudsoetermeer.nl

Omslag

Plankaart Structuurplan 1968 (Stadsarchief Zoetermeer)

**Van Herwijnen
Outdoor Store**

*Dorpsstraat 66
anno 1908*

**vrijtijdskleding
wandelschoenen
bergschoenen
tenten**

**van
Herwijnen**

**dartsport
schietsport
campingaz dealer
kampeerartikelen**

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl

INHOUD

Stedenbouwkundige als 'Schatbewaker'

4

Joke de Kler, Ton Vermeulen, Piet Drapers

Willem Hermans studeerde in Delft en werd stedenbouwkundige. Als zijn opa geen suppoost was geweest in het Stedelijk Museum in Schiedam is het nog maar de vraag of hij aan die studie in Delft was begonnen. In het interview met hem komen de Engelse New towns aan bod, het winnen van prijzen in Duitsland en een bezoek aan Frankfurt, maar vooral 'Zoetermeer in de groei' en het zoeken naar 'de ziel' van deze stad. Kortom een interview dat past bij het thema van de Open Monumentendag 'In Europa'.

Oma De Wit

13

Ton Vermeulen

Op een foto, meer dan veertig jaar geleden genomen in de Nicolaaskerk, ziet u een vrouw die dan rond de tachtig zal zijn. Ton vertelt u iets over de kerk met een beeld van de H. Antonius van Padua in 1960 gemaakt door de beroemde kunstenaar Albert Termote. Hoofdzaak is echter het levensverhaal van de vrouw en dat laat zien hoe de Zoetermeerse wereld er uit zag rond de beide wereldoorlogen, zonder bijvoorbeeld AOW, Bijstand en kinderopvang.

Herinnert u zich deze nog, nog, nog??

15

Niek Nieuwenhuijsen

Je kan het de recente geschiedenis noemen, maar ook 'even achterom kijken'. Een aantal Zoetermeerse Babyboomers heeft zich ingespannen om de zestiger jaren in beeld te brengen en Niek geeft er bij wijze van spreken een samenvatting van die wellicht ook bij u nog een mooie herinnering oproept. Niek neemt u bij de hand door de jaren zestig, toen de Sweet Lake Band plaatselijke successen boekte. Wellicht komt er straks van hem een terugblik op de jaren tachtig, want toen zat hij achter de drums van het Klein Orkest van Harrie Jekkers en dat doet hij nu weer bij de revival van dit orkest.

Strukturplan Zoetermeer 1968 – icoon van de Tweede SchaaIsprong

18

Arjen van der Burg

In 1965 verscheen de wet op de Ruimtelijke Ordening en dat betekende ook de invoering van structuurplannen voor de gemeenten. Zoetermeer was in 1962 al begonnen met het maken van dit soort plannen en vijftig jaar geleden werd het Strukturplan Zoetermeer 1968 door de gemeenteraad vastgesteld.

In een degelijk gedocumenteerd artikel beschrijft Arjen de planmatige geschiedenis van dorp naar stad.

Stedenbouwkundige als 'Schatbewaker'

Joke de Kler, Ton Vermeulen, Piet Drapers

Willem Hermans kent u als 'Schatbewaker van Zoetermeer', maar hij heeft als stedenbouwkundige meerdere voetafdrukken op de Zoetermeerse grond gezet. Reden om met hem eens te praten over de achterliggende zeventig jaar.

De eerste jaren

Willem Hermans werd in 1947 te Schiedam geboren. Vader werkte in de scheepsbouw en opa's en oma's kwamen ook uit Schiedam en woonden in de buurt. Eén opa was politieagent, trad op bij bruiloften en partijen en werd na zijn pensioen suppoost in het Stedelijk Museum. Op de woensdagmiddagen ging Willem altijd even kijken naar onder meer abstracte schilderijen uit de Cobrabeweging. Willem zegt: 'Ik weet nog wel dat mijn opa dan die schilderijen moest gaan ophangen. Dan had hij er weer één opgehangen en dan riep Pierre Jansen (1926-2007, journalist, museumdirecteur en televisiepresentator) vanuit het trappenhuis: "Hé Albers, hij hangt op z'n kop!" Want je zag niet bij zo'n schilderij wat boven of beneden was! Op een

gegeven moment hadden ze ook een tentoonstelling over Engelse New-towns. Dat was echt hartstikke goed! Ik ben er heen geweest en ik dacht: dit is geweldig! Gewoon huizen maken, huizen bouwen. Maar niet alleen huizen bouwen, maar ook zien hoe die bij elkaar staan. Dus ik dacht ik wil iets met architectuur of zo. Je had twee opties: naar de academie via de HTS of naar Delft. Delft leek me veel leuker dus ik ben toen naar de hogeschool in Delft gegaan.

Fascinerende dakkapel

Er was in onze studentenvereniging een bouwkundig groepje, mensen die bouwkunde studeerden en met drie vrienden kregen we op een gegeven moment een aanbod voor huisvesting in een Stabo-flat (staalbouw), in Delft. Delft ging de studentenhuusvesting grootschalig aanpakken. Het waren allemaal kleine flatjes, twintig lagen hoog, veertig op een rij, bij het winkelcentrum De Hoven. Het zou een combinatie worden van groepswonen, vier kleine studiootjes gemeenschappelijk met een binnengebiedje. Nou, dat vonden we eigenlijk wel interessant. Om te kijken of dat een beetje paste zijn we toen met z'n vieren op vakantie naar Frankrijk gegaan. Want vind je het leuk om met z'n vieren bij elkaar te wonen? We hebben nogal wat oude gebouwen, kerken, oude stadjes bekeken. Onderweg gekampeerd, om de beurt eten koken om te kijken of dat goed ging en toen hebben we besloten om het te doen. Het was een ontzettend leuke tijd. Ik kan me herinneren dat bij

één van die eerste colleges, die ging over bouwtechniek, werd verteld hoe je een dakkapel maakt, hoe die in elkaar zat, waanzinnig interessant. Ik heb altijd in een dakkapel gewoond, zal ik maar zeggen, maar hoe die dan van binnen en van buiten eruit ziet en hoe je dat waterdicht krijgt, grensverleggend'.

Op naar Zoetermeer in een Fiat 600

Op de vraag waarop hij is afgestudeerd geeft Willem het verrassende antwoord: 'Op Zoetermeer. De studentenrevolte in 1968-1969 trof ook Delft. We hadden met een groep een excursie georganiseerd naar de Engelse New towns en naar een gebied in het Lakeland. Dat hadden we met een grote groep met drie busjes gedaan. In die periode dat we drie weken lang in Engeland op excursie waren en in jeugdherbergen sliepen, waar we 's morgens bordjes pap van die Engelse schoolkinderen moesten schoonmaken, was in Delft de revolutie uitgebroken. Dus we gingen weg, rustig, en we kwamen drie en een halve week later terug, spandoeken, mensen uit de ramen. We dachten, wat is hier gebeurd? De democratisering had toegeslagen. Alles moest in grote vergaderingen. Iedereen was gelijk. Dat was wel een behoorlijke omwenteling. Dat was in 1968. Op een gegeven moment hadden we nieuwe hoog-

leraren binnengehaald, Niek de Boer als hoogleraar stedenbouw en Frans Maas, hoogleraar landschap. Je moest voor je afstudeerproject in een studiegroep zitten. Daar hadden we voor uitbreidingsplannen van Ede-Veenendaal-Wageningen regionaal een studie over de Gelderse Vallei gemaakt, om de plannen op elkaar af te stemmen. Daarnaast moest je ook nog een individuele opdracht maken. En om nu weer een woonwijkje te tekenen of zo, dachten we, dat doen we niet meer. Nu zei Niek de Boer: "dat is goed, ga maar iets anders doen, ga maar eens kijken om je heen, want er is genoeg ander werk te doen. Misschien kom je wel met een praktijkopgave, want in Gouda moeten plannen worden gemaakt en in Delft, Dordrecht, Den Haag, Zoetermeer, dus zoek maar iets uit. Met twee andere studenten stedenbouw hebben we een muntje opgegooid en dat viel op Zoetermeer. Toen zijn we met z'n drieën in een Fiat 600 naar Zoetermeer gereden, hebben we een afspraak gemaakt met J.P. Cnossen, directeur Gemeentebedrijven. We zeiden dat we graag op Zoetermeer wilden afstuderen en of hij daar mogelijkheden toe bood en gelegenheid voor wilde geven. Het was een slimme man en hij zei: "ja, hoor, kom maar". Dus wij namen onze intrek in de oude Brinkersfabriek achter de Vlamingstraat. Dat was voor ons een volkomen andere wereld. Tussen de middag was er niemand, iedereen ging naar huis om te eten. Gelukkig was er een noodvestiging van Albert Heijn aan de Osylaan en daar kochten

Ir J.P. Cnossen, hoofd directeur Gemeentebedrijven (Foto Streekblad)

we eten en dat gingen we dan opeten in de werkruimte in de oude fabriek. We zagen er natuurlijk een beetje anders uit, een spijkerpak aan en lange haren en we werden al gauw een berucht drietal. Daar hebben we bronnenonderzoek gedaan en uiteindelijk een verslag gemaakt met tekeningen en veel teksten over de kwaliteit van het structuurplan uit 1968, hoe dat was ontstaan en wat de waarde ervan was. Plus een kritische evaluatie ervan en hoe het zou kunnen passen in de toekomstige plannen. Want we hadden al gehoord dat het sneller méér moest worden. Buiten de vier wijken, maar ook binnen de vier wijken. Het tempo van bouwen moest omhoog en misschien moest er ook wel met een ander programma worden gewerkt. Met name de provincie was al een beetje aan het duwen om ook sturing te geven, want ze hadden niet zo'n hoge pet op van de activiteiten van de Ontwikkelingsgroep (Werkgroep Ontwikkeling Zoetermeer) uit de jaren '60. Dat was begin jaren '70. Het mooiste was, we hadden er een prachtig werkdocument over geschreven, tekeningen gemaakt, gepresenteerd aan de universiteit Delft bij de hoogleraren

Niek de Boer en Frans Maas. De heren Pennink en Prak waren de gecommitteerden. Die kwamen er gewoon bij en zagen het voor het eerst en moesten dan hun mening geven. We hadden een mooi verhaal geschreven over het structuurplan, de wegverbindingen, het openbaar vervoer, de woningmarkt et cetera. Pennink zei: "Ja, aardig, goed voor een themanummer van het HP, maar of dat nou afstuderen is". Maar Prak zei: "Nou, dit is grensverleggend. Dit is helemaal nieuw! Hoe je gewoon zo'n casus kunt behandelen met tekeningen en een analyse. Een 10 moeten ze hebben". Nou ja, het werd geen 10, we kregen ook geen artikel in het HP, het zat er een beetje tussenin.

Aziëweg bij de "voorzieningsstrook" Seghwaert 1992 (Foto Frits Falkenhagen)

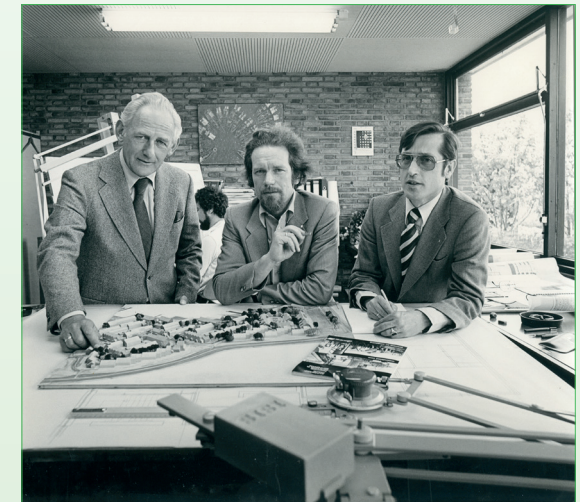
De praktijk in

Het rapport met alle tekeningen hebben we ook meegenomen naar Zoetermeer en daar zei Clossen: "Nu hebben jullie je een beetje ingewerkt, maar willen jullie hier niet blijven?" Hij zag al, dat Zoetermeer in de versnelling moest en dus hadden ze dringend behoefte aan nieuwe mensen, ook intern. En we waren al een beetje ingewerkt, want we hadden al vijf maanden in Zoetermeer geblokt en gestudeerd. Wij zeiden, nou, als dat geregeld kan worden. Met z'n drieën, Rick Schmohl, Frans Schaasberg en ik. We zeiden, ja, we willen heel graag hier werken, maar we worden binnenkort opgeroepen om in de krijgsmacht actief te zijn. Ik had het treinkaartje voor Oldenbroek al binnen en ik moest mij bij wijze van spreken volgende week

dinsdag al melden. En toen belde wethouder Zevenbergen op en hij zei: "mag ik de heer Schaasberg even hebben? Schaas, jij mag hier blijven, maar nu wil ik graag Hermans hebben". Ik dacht: o, jee, maar Zevenbergen zei: "ook jij mag hier blijven, dus je hoeft niet in militaire dienst". Dat was echt geweldig! We hadden alle drie een tweekamerappartement gekregen in één van die torens in Palenstein. We dronken er natuurlijk champagne op. Ik moest wel vijf jaar bij de gemeente blijven werken, want ik had een verklaring van onmisbaarheid. Er was een gebrek aan stedenbouwkundigen en er moest een hoop werk worden verricht'.

Meer ambtenaren nodig

Op de vraag hoe de eerste ervaringen waren als jongelingen in een ambtenaren-corps is het verrassende antwoord: 'Dat was er niet. Dat wekte ook ongelooflijke verbazing. Buiten werd aan Meerzicht gewerkt. Bij de gemeentebedrijven werkte Van der Helm als administrateur, er was een koffiejuffrouw, Clossen, Leo Torn liep daar rond als stedenbouwkundig medewerker en er waren wat mensen die onderhoud deden, met name in het Dorp. Dertig man in totaal ongeveer. Terwijl er buiten wel werd gebouwd. Het gebeurde allemaal extern, de Ontwikkelingsgroep maakte plannen. Dat werd uitgewerkt en in overleg met aannemers en de Heidemaatschappij uitbesteed, gebouwd en gemaakt. Er was nog geen gemeentelijke organisatie. Er werden gewoon mensen ingehuurd om alles aan te leggen. Op een gegeven moment zag je dat het ging groeien. Niet alleen in de zin van de aanleg, want dat kun je bij aannemers gewoon onderbrengen. Ik bedoel als je een flatgebouw neerzet, dan moet je zorgen dat er een weg ligt, dat er parkeerplaatsen zijn. Het is verder niet zo heel ingewikkeld om die hoogbouw neer te zetten. Pas later zag je dat het ambtenarenapparaat ging groeien. Er moest versnelling plaatsvinden. Men had het ook over een tweede bouwplaats naast Zoetermeer. De gemeente heeft uiteindelijk gezegd: dat doen we niet. We willen het zelf organiseren, controle houden over de geldstromen die binnenkomen. Dus moest het intern georganiseerd worden met een andere werkorganisatie. Toen zijn er drie projecten gestart: het Stadscentrum, Buytenwegh De Leyens en Seghwaert. Dan kon je ook min of meer parallel aan dingen gaan werken. Toen groeide ook in één keer het hele ambtenarenapparaat. Voor alle diensten moesten er mensen worden

Maquette voor de bouw van 52 woningen in Seghwaert; v.l.n.r. Jan Groeneveld, architect Gert Gelderblom, makelaar Jan van der Spek 1980 (Coll. J. van der Spek)

Bouw van het Driekant in het Stadshart, op de achtergrond het stadhuis, 1988
(Foto J.E.A. Tetteroo)

weggezet: verkeer, onderzoek, stedenbouw, landschap, civiele techniek, waterhuishouding. En die organisatie zat alleen maar in dat kleine stukje bij Brinkers achter de Vlamingstraat. Dat waren twee verdiepingen. Daar zat ook de tekenkamer. Er was een vergaderplek, wat financiële administratie.

Dorpsstraat

Ons eerste project was de Dorpsstraat. De plannen om de hele straat te slopen behalve de twee kerken waren afgeblazen. Met name architect Dekker gaf aan: "Ga nu uit van het bestaande en probeer dat dan aan te pakken". Dus de opdracht die we kregen toen we net in dienst waren was: maak een nieuw plan voor de Dorpsstraat. Toen zijn we daar gaan wandelen. We hebben gewoon aangebeld. We wisten wel een beetje van de voorgeschiedenis, maar niet alles. Dus gingen we een plan maken voor de Dorpsstraat, anoniem. We hadden wel door dat ze het grotendeels in het Stadscentrumprogramma zouden opnemen. We hebben foto's laten maken door fotograaf Adams, van alle gevels, met een trapleer, want we wilden gewoon eens weten wat er nu allemaal was aan waarden. En toen hebben we een plannetje gemaakt, uitgaande van wat er was en de mensen allemaal een beetje ruimte bieden voor verdere ontwikkeling. Het middenstuk meer dan op de kop en in de staart. Eén van de eerste fysieke ingrepen was het aanleggen van de Pilatusdam. Dat was gewoon nog een dicht erf. De heraanleg van de openbare ruimte in de Dorpsstraat heb ik toen gedaan. De Portugese keitjes in het midden en tegels aan de buitenkant. Het

winkelaanbod werd uitgebreid. We hadden uitgerekend hoeveel vierkante meter er zat in de panden en waar we nog een stukje aan konden toevoegen ofwel, hoe kun je het tot een wijkwinkelcentrum laten groeien en ontwikkelen. Er werd ook nieuwbouw neergelegd. Er moest een supermarkt in en die wilde geen woningen erboven. Maar we hebben het zo voor elkaar gekregen dat er ook nog twee woninkjes boven kwamen. Zulk soort plannetjes hebben we toen gemaakt.

Seghwaert

Daarna kregen we iets anders. Ik werd ingezet als ontwerper voor de wijk Seghwaert, maar ook ging ik werken aan de Scholendriehoek achter Palenstein. Ik woonde in de Van Aalstlaan en het projectbureau van Seghwaert werd ook gevestigd aan de Van Aalstlaan, dus ik ging per lift naar mijn werk, dat was geweldig! Er kwamen heel veel mensen uit Voorschoten, Leidschendam, die kwamen allemaal in Zoetermeer bij de gemeente werken. Het Stadscentrum was al met wat externen en chefs, zal ik maar zeggen. Buytenwegh was ook nog voor een deel met chefs belegd en ook wat oudere ambtenaren die al wat langer hier werkten. Voor Seghwaert moest gewoon de jongste lichting binnenkomen. Allemaal jonkies, en die zeiden: we gaan er iets van maken. "Ach", zei men "dat is toch helemaal niet zo moeilijk, wat we in Buytenwegh doen, dat kun je toch gewoon op Seghwaert kopiëren?" Maar dat kan niet. Het gebied is anders, onze benadering is anders, we wilden ook op een andere wijze aan het stedenbouwkundig verhaal inhoud geven, dus we kozen gewoon een eigen koers. Ook in relatie en in samenspraak met de bevolking. Toen zijn we in de projectruimte in de Van Aalstlaan begonnen. De opdracht was uitgebreider dan alleen maar "bouw 6500 woningen". Het ging ook over de verdeling laagbouw-hoogbouw, percentage duur-goedkoop, woningwet, premie, huur vrije sector et cetera. Plus allemaal voorzieningen. Eén van de grote uitdagingen was dat ze zeiden: "dat gaat jullie waarschijnlijk niet lukken". Want die andere wijken, bijvoorbeeld Buytenwegh De Leyens, hadden er voorzieningenstroken in zitten met bijvoorbeeld kantoren en die brengen geld in het laatje. Meerzicht had een voorzieningenstrook en Driemanspolder ook. Buytenwegh had een strook waar nu het ministerie zit. De Leyens had een strook waar nu het ziekenhuis staat. Maar Seghwaert had geen bovenwijkse voorzieningen. Puur woningbouw. En toen was nog het idee: dat kan zichzelf niet bedruipen. Wij zeiden: "dat is nog maar de vraag". Dus we hebben ons ook behoorlijk actief bemoeid met zaken als grondexploitatie en financiële haalbaarheid. Om aan te tonen, dat je met 6500 woningen best een sluitende exploitatie zou kunnen maken. En dat is ook gelukt. Over die voorzieningenstrook: in de eerste plannen in het structuurplan zie je dat de hoofdwegenstructuur in de richting van Leiden

De Sprinter onder de overkapping van het latere station Stadhuis 1977

parallel ligt aan de Leidsewallenwetering, de Aziëweg. Het begin van de wijk is dan een hoofdverkeersweg en je hebt dan zo'n gat in de plattegrond tot aan de Leidsewallenwetering. We hebben toen gedacht, als we die weg eens zouden opschuiven, maar 150 meter, dan hou je een strook over die je kunt gebruiken. Misschien ook wel voor kantoren dachten we toen nog. Of misschien wel voor bijzondere woningbouw. Dus we hebben nog behoorlijk met mensen uit projectteam Buytenwegh moeten overleggen, want we pikten als het ware een stukje van hun gebied in. We hebben dat voor elkaar gekregen, maar niet over de hele lengte, dat was het eerste idee, maar over de helft, tot bij het ziekenhuis. Met die strook konden we ook naar buiten toe Seghwaert laten zien aan de stad.

Stadscentrum en architectuur

De laatste twee jaar van die zeven ben ik bij het Stadscentrum betrokken geweest. Heb ik eerst de lay-out van de binnenstad gemaakt en de eerste kern'. Over de aparte niveaus voor de verschillende verkeersstromen zegt Hermans: 'Dat speelde in principe al heel lang, ook in de eerste plannen, ook in de documenten in het begin van de zeventiger jaren zie je al dat er over drie niveaus wordt gesproken: het maai-veld van de polder, het tussenniveau van de drie meter hoge weteringen. Als je nog iets moet maken waar auto's onderdoor kunnen dan moet je naar 6 meter hoogte toe, dan moet je nog eens drie meter boven het weteringniveau gaan zitten. Een nullaag, een 3-laag en een 6 meter-laag zijn heel vaak al als principe gebruikt. Ook al in de eerste opzet van de plannen voor het Stadscentrum. Eén van de voorbeelden was Frankfurt, daar gingen we ook kijken. En daar hadden ze een verkeersmachine (vakterm voor gebouwde infrastructuur) gebouwd van 6 meter hoog, waar je in twee lagen kon parkeren, waar je het vrachtverkeer door kon halen en op het niveau van die dekken was het stadscentrum gebouwd.

Bij het Stadscentrum vind ik een beetje het nadeel, maar dat is een beetje in het algemeen, dat Zoetermeer heel erg stuurt op productie, op kwantiteit. Cnossen was een perfecte man, maar als ik vroeg: "moeten we niet een keer een artikelje schrijven over de stad", zei hij: "daar hebben we geen tijd voor, we moeten woningen maken, dat doe je maar later of zo". Maar op het moment dat je je natuurlijk je wat meer bemoeit met de discussie over kwaliteit dan kun je ook af en toe de lat voor architecten hoger leggen. Dus Zoetermeer heeft een beetje het gemiddelde, niet echt hele toonaangevende architectonische kwaliteiten, niet spectaculair. Ik vind dat de prikkel om er echt architectuur in te bedrijven, gewoon wat hoger had moeten liggen'.

Fietsen

Op de vraag wat hij er van vindt dat in het Stadshart de arcades verdwijnen om vierkante meters te winnen, reageert hij direct: 'Dat is onzin natuurlijk. Sorry hoor. Moet je voorstellen. We zitten in een tijd dat de detailhandel onder druk staat. Er zijn allemaal gedachten over nieuwe winkelformules. Er is een behoorlijk verhaal van waar moet je je nou op gaan richten. Daar zit zeker niet een ongelooflijke uitbreiding van het aantal vierkante meters retail bij. Bovendien, we hebben ook nog zoiets als een

Woonhart en we hebben ook nog dingen te verspijkeren in het kader van verbindingen die we met elkaar willen maken. Dus waarom je nu opeens dat stukje aan de voorkant moet gaan verkwanselen? Ik vind het raadselachtig. Het profiel in het Stadscentrum is ooit zo opgebouwd, omdat er ook in het midden verkeer zat, fietsverkeer. En een strook voor geldauto's etc. Het profiel was: je loopt 2,5 meter droog, dan loop je anderhalve meter in het zonnetje, dan heb je 3 meter voor fietsers et cetera, dan weer 1,5 meter in het zonnetje en dan weer 2,5 meter. Daarmee kom je op een maat van 12 meter en dat is de breedte van een winkelstraat Een goede wandel-winkelstraat is 8 meter. En als je twee keer de arcades aftrekt, kom je tot acht meter. Dat kun je verdedigen omdat het fietsverkeer eruit gehaald is. Want die 12 meter regelde gewoon het hele fietsstelsel van Zoetermeer, dat dwars door de stad moest gaan. Als je van Buytenwegh naar het Dorp wilt dan fiets je gewoon door het Stadscentrum, dat was de attractiviteit die er in zat. In alle buitenlandse steden waar ze verkeersinvloeden aanwenden om fietsers te laten domineren, fietsen ze door het centrum heen, bingo! Maar je moet gewoon leren dat je er niet met 30 km. per uur doorheen moet gaan. Je moet je als een flanerende fietser gedragen En als het echt zo druk is, op een vrijdagmiddag, op koopavond, op een zaterdag, dan gooi je ze er gewoon uit. Dan is het helemaal een voetgangersdomein. Maar wat is er op tegen om maandagochtend om 10 uur fluitend door de het Stadshart en de Dorpsstraat te fietsen?

Burgemeester H. Hoekstra geeft uitleg aan Prins Bernhard bij een maquette van het Stadscentrum 1983 (Foto Streekblad)

Eigen identiteit

De Dorpsstraat is gewoon het centrum voor de eerste wijken, Palenstein, Driemanspolder en Dorp. De omvang van de nieuwe programma's voor de stad als geheel pasten nooit in de Dorpsstraat zelf. Dus er moet altijd iets anders, iets extra's bij. Dat programma is zo groot, zo omvangrijk, dat vraagt gewoon een eigen smoel, een eigen identiteit. Net zoals de wijken een eigen identiteit hebben. De Dorpsstraat is meer dan alleen een commercieel winkelcentrum. Er zitten ook andere voorzieningen in, zoals kerken, cultuur en werkgelegenheid; er wordt in gewoond. Datzelfde geldt ook een beetje voor het Stadscentrum. De idee was om een binnenstad te maken, een moderne versie van een binnenstad, waarin werd gewoond, gewerkt, uitgaan, horeca, voorzieningen en er werd ook gewinkeld. En wat zie je, die winkel-lag is zo dominant, ook in dat hele kostenverhaal. Het moet ook veel meer zijn dan een winkelcentrum dat je ook elders kan zien. Het gaat erom dat het een gebied is dat mensen zich toe-eigenen, zo van: "dit is mijn centrale stadsgebied".

In een bestaande stad heb je een soort aanloopgebied waardoor je vanzelfsprekend in het meer stedelijke deel komt, dat heb je hier niet. Ontzettend abrupte overgangen. Waar je het heel goed zou kunnen maken is natuurlijk het stuk tussen de Dorpsstraat, het binnenstad park, de Dobbe en het Stadscentrum. Dat kun je natuurlijk prachtig herontwerpen, herontwikkelen, ruimte geven.

Op een gegeven moment was Zoetermeer voorbij. Het stadscentrum stagneerde. Ik had plannen getekend voor de eerste kern, maar de economische crisis kwam en alles ging in de koelkast. Ondertussen was ik ook al bezig met het lesgeven op de academie voor bouwkunst in Rotterdam, samen met een aantal mensen uit Zoetermeer: Frank Cardinaal (landschapsarchitect) en Siem Evenblij (belevings-socioloog), extern deskundige in het Stadscentrum. We hadden ook meegedaan aan prijsvragen met name in Duitsland en soms ook gewonnen. En toen zeiden we: "waarom beginnen we eigenlijk niet voor onszelf?" Frank Cardinaal had al een eigen landschapsbureau hier in Zoetermeer gevestigd en Siem Evenblij ook. Ze zeiden: "kom ook", maar ik vind lesgeven eigenlijk leuk en in de praktijk werken ook. Ik bedacht, als ik het kan combineren met iets van lesgeven op de academie of elders, dan doe ik het. Kom ik thuis, na de vakantie, zie ik in een oude stapel Intermediairs een advertentie voor stedenbouwkundig medewerker in de vakgroep waar ik vroeger assistent was geweest. Gesprek gevoerd en aangenomen. Ik ben er toen parttime ingestapt, docent bij de vakgroep stedenbouw bij de TU Delft en daarnaast met een aantal collega's en vrienden een eigen bureau gestart in Den Haag. En dat hebben we 33 jaar lang gedaan.

De binding met Zoetermeer bleef, want ik bleef er wonen en toen we meer buitenlandse studenten kregen en internationaler werden heb ik ook gezegd: "wil je nu de laatste stand van stedenbouwgeschiedenis zien dan moet je een tocht naar Zoetermeer maken, met het openbaar vervoer en je stapt regelmatig uit voor een wandelingetje". Ik heb ook wel colleges georganiseerd in het begin, met Van Embden (stedenbouwkundige) uit de oude Ontwikkelingsgroep en Van Gent uit de tussenfase en Frans Marks (stedenbouwkundige) over Noordhove en later ook over Rokkeveen om de verschillende benaderingen in stedenbouwkundig werk te laten zien.

Flaneur

Bij mijn afscheid vroegen ze: "wat ga je doen als je met pensioen bent?". Ik heb een artikel van Jan Heeling (oud hoogleraar) altijd heel mooi gevonden. Hij hechtte er heel veel waarde aan dat je als stedenbouwkundige flaneur moest zijn, dus met je handen op je rug door de stad lopen en dan kritisch om je heen kijken, dan kun je heel veel dingen ontdekken. Flaneur in Zoetermeer, zou dat niet iets zijn? Dus heb ik bij mijn afscheid ook al uitgezet, ik ga wat meer aandacht besteden aan mijn hometown, want ik woon het merendeel van mijn leven natuurlijk al in Zoetermeer. In 2012, bij "Zoetermeer 50 jaar groeistad" ben ik wezen kijken naar de tentoonstelling in de Vuurtorenschool. En toen dacht ik, als dit nu alles is waar we aan gewerkt hebben, dan is het wel een beetje teleurstellend. Toen kwam ik Alcuin Olthof tegen, die had ik al eerder ontmoet op de academie. Hij vond die expo ook teleurstellend. Toen zeiden we: zullen we niet iets van een gesprek gaan openen over wat we met die erfenis van de stad moeten doen. Ik heb oud-collega's gevraagd, kom langs om te praten wat jullie nou van Zoetermeer vinden. We spraken af: gooi geen dia's weg, ruim je kasten niet, want er zijn mensen die in de stad geïnteresseerd zijn en je hebt het Historisch Genootschap. Het is hoog tijd dat Zoetermeer een architectuurgids krijgt. We richtten een stichting op. Dan kun je dat professioneel doen.

Schatbewakers

Ik ben met dat team begonnen. Wij zijn gaan ijveren om samen met Botine Koopmans van de gemeente tot een architectuurgids te komen en ook gaan nadenken of we konden starten met een zoektocht naar de ziel van Zoetermeer. Dat zijn de Schatbewakers geworden. Wij hebben zes gesprekken georganiseerd over de stedenbouw van de stad, de architectuur, het landschap van de stad, het sportleven, het culturele leven en daar zouden we publiekelijk een verslag van maken en ook uitgeven. Na deze eerste ronde dachten we: we zijn er nog niet, want we moeten eigenlijk nog een ronde doen, omdat we hadden ontdekt dat het fenomeen "stad" voor Zoetermeers

helemaal niet zo tastbaar is. Het is een woonomgeving, het is een huis, het is de buurt, desnoods de wijk. Ja, het kan ook Delft zijn of Rotterdam of Den Haag, maar de

Driekant en Promenade in het Stadshart met de arcades 1989 (Foto Streekblad)

entiteit Zoetermeer zegt eigenlijk heel weinig. Dus zijn we nu met een nieuwe serie gesprekken bezig over de wijken. De verslagen worden voor een deel nu gebruikt voor het tweede magazine dat we digitaal klaar hebben staan'.

Op de vraag of de Schatbewakers ook de aanstichters van het architectuurpunt zijn, antwoord Willem: 'mede, maar niet "de". Kijk, we wilden graag een architectuurgids maken en in gesprek met die groep, die al bezig was met de voorbereiding. Dus dat klikte en voor het zelfde geld zeiden wij, zou het wel handig zijn als er een soort plek komt waar architectuur kan worden besproken. We werkten ook al samen met De dag van de Architectuur eens in de twee jaar en dat is nu overgegaan in het Zoetermeerse Architectuurpunt. Onze programmering voor de stadswijkgesprekken maakt deel uit van de agenda van het architectuurpunt en zo zijn we een beetje een spin in het web.

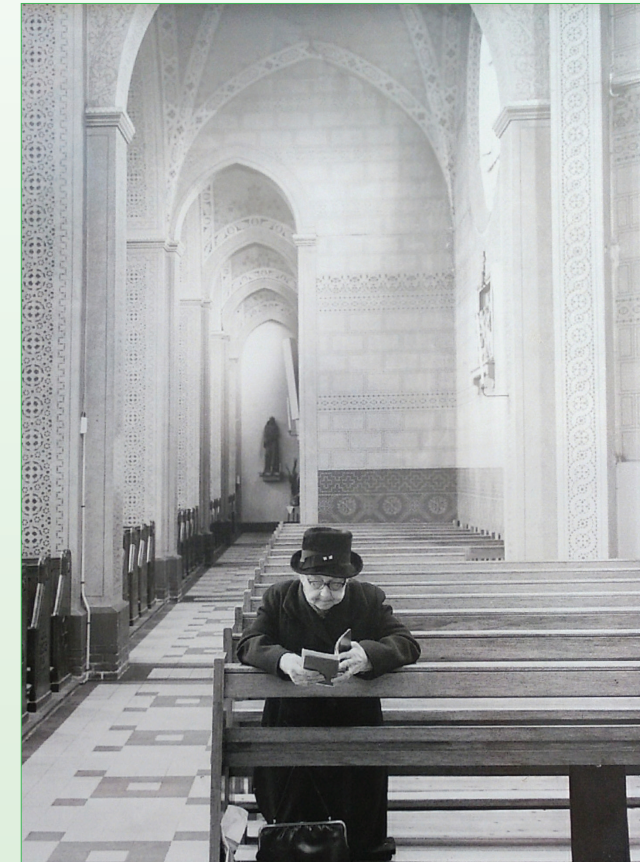
De stad die je bent

Waar ik heel erg enthousiast voor ben geworden was één van de eerste bijeenkomsten van het Zoetermeerse Architectuurpunt. Een Amsterdamse planoloog had geschreven dat nieuwe steden min of meer waren gedoemd te mislukken. Die bieden qua stedelijkheid toch niet dat aan wat je misschien zou willen. Hij was daar ontzettend pessimistisch over. Daar had ik een stukje over geschreven in het AD. Ik zei: "ja luister eens, dat kun je nu wel vinden, maar er wonen hier 120.000 mensen, die laten dat natuurlijk niet over zich heen komen. Die hebben hun geld en hun levensgeluk in de stad geïnvesteerd. Hoe kun je nou zeggen dat het mislukt is". Dat was de aanleiding om bij het Zoetermeerse architectuurpunt een bijeenkomst te organiseren, waar hij dan zijn verhaal zou toelichten. Het programma was verder uitgewerkt, met de architect van de Cadenza en met Arnold Reindorp hoogleraar in Amsterdam, voor de sociale invalshoek. Hij zei: "je moet met name voor de groeisteden op een andere manier omgaan met zo'n begrip als stedelijkheid. Je kan niet de stedelijkheid uit een historische stad, met yuppen, waar iedere keer een nieuw programma in zit, met dynamiek en terrasjes zomaar overzetten op een nieuwe stad. Bovendien dat is ook maar een tamelijk homogene vorm van stedelijkheid. De doelgroep is tussen de twintig en de veertig. En de vraag is natuurlijk zitten wij daar hier op te wachten. Zoek nou naar een vorm van stedelijkheid die past bij de stad die je bent. En grijp niet in, ga dus niet de stedelijkheid importeren die je van elders kent. En toen vroeg ik: "hoe moet je dat dan doen". Toen zei hij: "je moet goed nadenken wat je nu in huis hebt, de basisstructuur. Ga er maar van uit dat die voor 80-90% gewoon goed is. Ga op zoek naar goede aanvulsets voor de stad. Die je continue verder kan laten ontwikkelen. Een bepaald pakket cultuur, of een bepaald pakket woningbouw, of bepaalde voorzieningen en waterhuishouding. Denk na: welke aanvulsets heb je nu nodig om de stad voor de toekomst bestendiger te maken of sterker te maken". We hopen te kunnen constateren dat die basis redelijk goed is.

Oma De Wit

Ton Vermeulen

Sommige foto's raken je meer dan andere. Zo kwam ik op de facebookgroep ZoetermeerInDiegoeieOuweTijd een beeld tegen dat mij terugwierp naar mijn jeugd. Een oude vrouw was afgebeeld in een zijbeuk van de Nicolaaskerk, aan de zogeheten 'vrouwenkant', rond 1970 geknield en in alle rust biddend. Wel met twee kussentjes onder haar knieën. Dat moest oma De Wit zijn die

altijd dáár in de bank zat als ik doordeweeks 's avonds of 's ochtend vroeg misdienaar was tijdens een eucharistieviering. Dat was ook mijn eerste kennismaking met sociale druk, die van altijd een 'brave jongen' zijn voor de oudere kerkgangers. Dat imago is nooit meer helemaal weg gegaan. Het is opvallend hoe licht de Nicolaaskerk altijd is en rechts is goed te zien dat bij de door velen verfoeide vernieuwing een deel van de muur was witgeschilderd. Pas in de jaren (19)90 is dat weer hersteld. Achterin staat de H. Antonius van Padua op een sokkel, een beeld dat in 1960 door de beroemde kunstenaar Albert Termote is gemaakt.

In het zwart

Terugkerend naar Oma De Wit: zij was altijd in het zwart gekleed, waarschijnlijk omdat zij weduwe was, al vanaf 1946. Ze was in 1893 te Vrijenban bij Delft geboren en gedoopt als Catharina Apollonia van der Kraan. Ze verloor op jonge leeftijd haar moeder en kreeg zoals zo veel meisjes in die tijd een 'dienstje', bij Van Dorp aan de Voorweg. Daar zal ze Albertus de Wit ontmoet hebben die de wetering aan het krozen was. Hij was schippersknecht en loswerkmans en acht jaar ouder. Ze trouwden in 1914 aan het begin van de Eerste Wereldoorlog, een tijd van neutraliteit en ook tekorten. Ze gingen wonen aan de Leidsewallen 43 en kregen tot 1933

twaalf kinderen. Drie van hen stierven echter op jonge leeftijd: Gerardus, Johanna en Margaretha.

Jongste zoon Machiel Antonius (1933), beter bekend als Miech de Wit, herinnert zich deze tijd niet meer, wel de periode daarna. 'Circa 1936 verhuisden we naar de Molenstraat 99, een blok huizen bekend als de panden van Balvert. Mijn vader stond elke dag vroeg op om koeien te gaan melken bij Chris Westerman op de Nutricia-hoeve en ging daarna naar zijn werk als dagloner. De avond daarvoor schildte hij dagelijks een emmer met aardappelen. Hij stierf in 1946 terwijl ik difterie had en niet naar de begrafenis mocht. Als 14-jarige ging ik van school om bij busmaatschappij Citosa te gaan werken als conducteur; mijn broer zat daar al. Kort daarop kreeg ik tbc en moest in een tentje in de tuin slapen dat je in de zon kon draaien. Kapelaan Brinkman kwam wekelijks even langs en ging de tent dan als een kermis-carroussel in de rondte draaien. Vervolgens moest ik naar een sanatorium bij Renkum. De reis daar naartoe was te ver en moeder is maar één keer op bezoek geweest', stelt Miech nuchter vast.

Zorg

'Moeders hele leven bestond uit "zorg", vervolgt Miech. 'Als oudste dochter in een gezin met een jong gestorven moeder, als dienstmeisje, zorgen voor twaalf kinderen en bij de dood van haar man waren er nog een paar kinderen in de schoolleeftijd. Toen ze zelf ouder werd liepen buurvrouw Huberts en dochter Sjaan, wonende Molenstraat 81, haar na. Ze breidde dekentjes voor de arme kinderen en samen met Sjaan zette ze de lapjes aan elkaar. Op de foto is een plastic tas te zien; daar zat vaak haar breiwerk in'.

Uiteindelijk verhuisde ze in 1968 naar 't Huys de Morgenster, als een van de eerste bewoners. Mary de Wit-Bazuin vult vervolgens het verhaal van haar man Miech aan: 'Eindelijk hoefde ze niet wekelijks meer het fornuis te poetsen en dagelijks de kachel aan te maken. In de Morgenster kwam ze oude bekenden tegen, ze had het naar haar zin. Ook haar verschijning veranderde. De kleren kregen een steeds lichtere kleur en daarmee oogde ze twintig jaar jonger'.

Uiteindelijk stierf Oma de Wit in 1986 op 93-jarige leeftijd.

Bronnen:

www.AlleZoetermeeders.nl

Met dank aan Bert de Wit te Eindhoven, Miech de Wit en Mary de Wit-Bazuin te Zoetermeer en Marjolijne Vijverberg van de Genealogische Werkgroep Zoetermeer.

Herinnert u zich deze nos, nos, nos ??

Niek Nieuwenhuijsen

Babyboomers, De Soos, De Sweet Lake Band, DiscoBarDancing DiBaDa, De Beatmis, Fuif, Kikkers en Bullen, Puch, Buikschuiver en Mobylette, Soul & Beat, Minimode en Lange haren, Teetotallers, Wereldwinkel, Jongerencentrum Sirkel....

The Young Ones - Ónze Jaren Zestig in Zoetermeer

Veel publicaties van het HGOS handelen over wat zich voor de Tweede Wereldoorlog afspeelde in Zoetermeer. De periode erna komt er in het algemeen wat bekaaid vanaf. Toch liggen veel gebeurtenissen van kort na die oorlog al zo'n mensenleven achter ons, bijna 75 jaar inmiddels.

Neem nu de jaren zestig. Een tijd waaraan velen van ons rechtstreekse herinneringen hebben. De tijd van het naoorlogse boterdorp dat zou gaan uitgroeien tot de hedendaagse grote stad. De jaren zestig: je ging naar de middelbare school in Den Haag of Voorburg, je was langharig of kortzichtig, voor de Beatles of de Stones. Je ging naar een fuif of dansavond, je had je eerste vriendje of vriendinnetje. Ach ja, de jaren zestig....

Sweet Lake Band in 1963 (foto coll. auteur)

In het project The Young Ones, Ónze Jaren Zestig in Zoetermeer, nemen wij u mee terug naar de Zoetermeerse jeugd in de Magische Jaren Zestig. Niet een obligaat herdenkingsstukje over het revolutiejaar 1968, maar een ontwikkelingsverhaal van en over hen die, geboren in de eerste jaren na de tweede Wereldoorlog, begonnen als dorpsjeugd in een Zuid-Hollands boterdorp en eindigden als volwassen burgers, al of niet in de groeistad Zoetermeer. Kortom: Zoetermeerse babyboomers.

Aan de hand van herinneringen van een zestal (toen) jonge Zoetermeeders en de thema's die destijds voor hen belangrijk waren, zijn een boekje, een film en een tentoonstelling tot stand gekomen. In de geest van die tijd worden onder meer muziek, mode, uitgaan, religie en politiek beschreven. Echter niet als algemeen geldend, objectief en verantwoord historisch verhaal, maar als een 'collectief egodocument'. Natuurlijk is de geschiedenis van de jaren zestig de historische context, waarin deze persoonlijke verhalen hun plek hebben gekregen, maar de persoonlijke beleving staat voorop. Vandaar Ónze jaren zestig.

De jeugd van de Zoetermeerse babyboomers werd gekenmerkt door verandering. Dat is op zichzelf niet heel vreemd voor 'jeugd', een woord dat bijna synoniem is voor ontdekken en veranderen. Maar de veranderingen die zich nu voordeden

waren uniek. Deze generatie was de eerste die in volstrekte vrijheid kon leren en experimenteren. Er was geld en er was tijd. Na de zuinige en benepen jaren vijftig, met de Tweede Wereldoorlog nog vers in het geheugen en de katers van de Politio-
nele Acties, Korea, de Koude Oorlog en de Bom, waren de jaren zestig een relatief
luilekkerland. De economie bloeide en met het eind van de geleide loonpolitiek in
1962 profiteerde nu ook de (werkende) bevolking daarvan.

Dit was ook de eerste generatie jongeren die als zelfstandige economische doel-
groep werd ontdekt. Na de zuinige jaren vijftig, ging het uitbundig voor de wind. De
jeugd had geld en wilde dat ook graag uitgeven dus was er – voor het eerst – een
markt voor jeugdmode, jeugdmuziek, bromfietsen, jongerentijdschriften en wat
dies meer zij. Bovendien ging de wereld open. Het buitenland was nog onvermin-
derd ver weg, maar kwam toch – nog afgezien van de buitenlandse vakanties – door
radio en vooral televisie, geleidelijk aan steeds dichterbij. De impact van de moorden
op de gebroeders Kennedy en dominee King zou in een eerder tijdsgewricht nooit
zo groot zijn geweest. Datzelfde kan worden gezegd van de Vietnamoorlog, maar
ook van de maanlanding.

Veel van wat de samenstellers bindt is begonnen in het hart van de 'verzuiling'. Een
fenomeen dat de Nederlandse burger verzamelde in 'zuilen', een verdeling van de
samenleving in levensbeschouwelijke groepen, waarin alles wat ter zake deed, zich
afspeelde: onderwijs, verenigingsleven, economie, omroep, maar ook pensioenen
en verzekeringen en politieke partijen. Iedereen was, of hij of zij zich daarvan nu
bewust was of niet lid van, of ingedeeld bij een zuil. Een inmiddels verdwenen fe-
nomeen in Zoetermeer, bepaalde dat gereformeerden hun sokken kochten bij Van
Herwijnen en dat een katholiek een overhemd droeg van Van der Goes. Boonekamp
verkochte roomse koffie en Roos gereformeerde. Je proefde het verschil!

De officiële jeugdclub (15/16 jaar) van de Gereformeerde Kerk heette Credo ('Ik ge-
loof'). Elke zondag, na de ochtendkerkdienst, werd daar een onderwerp uit de Bijbel
behandeld. Maar er was een groep gereformeerde jongeren die dat, heel alterna-
tief, meer vrijzinnig en meer oecumenisch wilde aanpakken. Zo werd in 1966 met
Kivaeva (KInderen VAn Eén VAdere) begonnen. In een houten keet achter de kerk
kwam men 's-zondags met – ook buitenkerkelijke! – vrienden en vriendinnen bij el-
kaar. In deze club besprak men politiek, ontwikkelingshulp en muziek, om een paar
onderwerpen te noemen. Al snel verbreedde dit zich tot een uitgebreid sociaal en
cultureel netwerk dat ook buiten het kerkelijk verband actief was. Een netwerk dat
ook nog eens naadloos aansloot bij de tijdgeest en de jongerencultuur die zich aan
het ontwikkelen was: niet alles wat hen werd voorgehouden werd voor zoete koek
geslikt. Dat gold zowel de godsdienst, het ouderlijk gezag, de politiek als de mode,
met als cement voor dit alles de popmuziek en niet te vergeten: lang haar.

Deze periode, hoewel van korte duur (eigenlijk duren de hier beschreven jaren
zestig van 1965 tot hooguit 1970!) is voor alle deelnemers naar eigen zeggen bepa-
lend geweest voor hun plaats in het leven en hun verdere ontwikkeling. Al was het
alleen maar omdat deze generatie meer en beter onderwijs ontving dan de ouders,
en dit werd dan ook nog eens genoten buiten het vertrouwde dorp: in Den Haag,
Voorburg, Leiden, Gouda.

Ook de inmiddels zowel beroemde als berucht geachte meirevoltes van 1968 (en
een beetje 1969) kregen vooral momentum door de ruime aandacht die er aan
werd geschonken, en het feit dat die aandacht inmiddels wereldwijd was. In zekere
zin waren onze babyboomers ook lid van deze 'protestgeneratie', al uitte zich dat
in Zoetermeer op een wat rustiger manier in acties voor de Derde Wereld, tegen
honger en de Vietnamoorlog en – de positieve draai! – voor een eigen jeugdhonk.
Zoetermeer zou Zoetermeer niet zijn als dat laatste vervolgens niet netjes werd ge-
regeld door het interkerkelijk samenwerkingsverband De Meerhaven. Ons kon dat
niet schelen, wij hadden ons onderkomen: Jongerensentrum Sirkel aan de Bijdor-
plaan waar niet alleen de revolutie werd voorbereid en op bescheiden schaal werd
geblowd, waar bandjes optraden, creatieve cursussen werden gegeven en veel aan
zelfexpressie werd gedaan, van action painting tot het esoterische, non-verbale be-
wegingsgebeuren Xoelapepel. Wat nou revolutie?

Zoetermeerse jeugd in de jaren (19)60 (foto privé -collectie)

Toch was diezelfde periode voor Zoetermeer wel degelijk 'revolutionair' te noemen.
Vanaf 1967 was Zoetermeer de opvang voor de bevolkingsgroei in met name de
Haagse agglomeratie. Dat ging niet onopgemerkt aan de dorpsjeugd voorbij.
Nieuwe vrienden, met een heel eigen culturele inbreng dienden zich aan. Het een-
zelvige van de oud-Zoetermeerder moest plaats maken voor een open blik en wie
waren daar nu beter op voorbereid dan de babyboomers die hun vleugels al hadden
uitgeslagen, op zoek naar onderwijs en vertier (in gelijke mate lijkt het wel)?
Boek, tentoonstelling en film bieden vanaf september een uitgebreide illustratie
bij het hierboven geschetste tijdsbeeld. Zoals gezegd, niet in algemeen geldige
termen, maar ingekleurd met wat onze jeugd speciaal maakte: Zoetermeer.

Strukturplan Zoetermeer 1968 – een icoon van de Tweede SchaaIsprong

Arjen van der Burg

Inleiding

Zoetermeer was lang een klein dorp, samen met Zegwaard, centraal gelegen tussen de belangrijke Hollandse steden Den Haag en Gouda, en tussen Leiden en Delft. Na een bescheiden uitbreidingsplan voor de oorlog (rond de huidige Stationsstraat, voorheen de Molenweg) werd in 1956 ingehaakt op de babyboom en de grote vraag uit de omringende steden. Het Dorp werd uitgebreid met de Zeeheldenbuurt en de Schildersbuurt, tussen Delftsewallenwetering en Rokkeveenseweg. Dat noemen we de Eerste SchaaIsprong. In 1962 waren er zo'n 9.000 inwoners. In dat zelfde jaar zei het gemeentebestuur "ja" tegen het verzoek van rijk en provincie om een zgn. "overloopkern" te worden, goed voor de opvang van tienduizenden mensen uit Den Haag (groei tot 100.000 inwoners in 30.000 woningen). Dat veroorzaakte de Tweede SchaaIsprong. Daarmee werd Zoetermeer praktisch, naar het voorbeeld van de Engelse "new towns", een "nieuwe stad", een voorloper die in 1972 officieel "groei kern" werd genoemd. Pas in 1972 kwam er in Nederland echt rijksbeleid voor groeikernen, daarvoor was het pionieren. Na 1980 kwamen er twee wijken bij die niet in het Strukturplan waren voorzien: Rokkeveen en Oosterheem. Dit kan de Derde SchaaIsprong worden genoemd. In 2017 besloot de gemeenteraad dat er een nieuwe groeironde nodig is, deze keer iets bescheidener (10.000 tot 16.000 woningen extra), maar die mag gerust de Vierde SchaaIsprong worden genoemd.¹

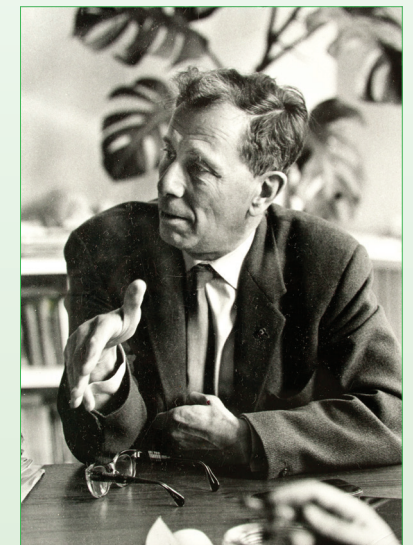
Topografische kaart 1962 en 2017 (Kadaster topotijdreis.nl)

Nederland is volgens de Canon Ruimtelijke Ordening "goed gemaakt".² Dat maken is al eeuwen lang gebaseerd op plannen – voor inpolderingen en droogmakerijen, voor vestingsteden, voor stadsuitbreidingen en voor wegen en spoorlijnen. Sinds 1965, met de invoering van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, doet men dat ook met behulp van gemeentelijke strukturplannen. Zoetermeer begon er al in 1962 aan. Het ontwerpplan was in 1964 klaar, en in 1968 werd het plan met enige aanpassingen door de gemeenteraad vastgesteld. 50 jaar geleden. Maar doordat Zoetermeer voor een flink deel volgens dat plan is ontwikkeld mag het in elk geval een icoon van Zoetermeer worden genoemd. Wat hebben we aan het Strukturplan 1968 gehad? Is Zoetermeer een goed gemaakte stad geworden?

De mensen achter het Strukturplan

Plannen worden opgesteld door deskundigen, en die hebben hun vakdeskundigheid en ook hun eigen opvattingen. Voor het Strukturplan Zoetermeer 1968 is het dus van belang om meer te weten over de opstellers.³ De gemeente Zoetermeer had in 1962 een klein eigen ambtenarenapparaat. Voor stedenbouwkundige plannen werd, zoals veel kleine gemeenten dat deden, een bureau ingeschakeld dat als vaste adviseur jarenlang voor zo'n gemeente werkte. Voor Zoetermeer was dat het Instituut Stad en Landschap voor Zuid-Holland te Rotterdam. In het steekspel over de uitgroei van Zoetermeer had Stad en Landschap al verschillende plannen in opdracht van het gemeentebestuur gemaakt, zoals een plan voor 40.000 inwoners en zelfs een voor 100.000 inwoners. Voor het nieuwe strukturplan werd onder druk van de Provinciale Planologische Dienst van Zuid-Holland niet dat bureau ingehuurd maar een aparte werkgroep opgericht. Wel zat de directeur van het bureau in de werkgroep: W.F. Schut. Verder werden de stedenbouwkundige S.J. van Embden aangetrokken en de architect R.H. Fledderus. Zij namen ook nog twee stedenbouwkundigen van naam uit hun eigen bureaus mee:

Mevr. M. van den Berg-Mey resp. B. van Gent. Van den Berg-Mey ontwierp o.a. de wijk Meerzicht in Zoetermeer, en Van Gent ontwierp o.a. de wijk Kraayenstein in Den Haag. Een socioloog (A.G. van der Veen) en een verkeerskundige (L.H. Jacobsen) completeerden het geheel. Dit waren niet de eersten de besten in plannend Nederland. Van Embden, Fledderus en Schut hadden ruim hun sporen verdiend in het naoorlogse Nederland. De drie werkgroepleden kenden elkaar en hadden langer of korter samengewerkt. Zij waren allemaal gerijpt ver voor de woelige jaren 1960. Toen men aan het strukturplan voor Zoetermeer begon was het driemanschap resp. 58, 52 en 42 jaar oud. Van Embden was de oudste en was in 1928 al afgestudeerd aan de TH Delft. Fledderus had gewerkt naast zijn studie (Academie Bouwkunst Amsterdam, 1935). Schut was in 1942 afgestudeerd aan de TH Delft. Van Embden en Fledderus werkten samen aan het Basisplan voor de wederopbouw van Rotterdam. Schut werkte vanaf 1943 bij het Instituut Stad en Landschap van Zuid-Holland, waar Van Embden in 1936 als adjunct-directeur was begonnen (tot 1942). Fledderus had vanaf 1960 een bureau met B. van Gent.

Prof. S.J. van Embden rond 1965 (Archief NUW)

De voorzitter van de werkgroep, architect en stedenbouwkundige S.J. van Embden, was een nationaal en internationaal gewaardeerde, belezen en pragmatische stedenbouwer, met een zeer actieve en energieke persoonlijkheid. Hij publiceerde veel.⁴ Qua opvattingen wordt hij gekenschetst als iemand die een middenpositie

Bij FOTO LINTHOUT gaan uw herinneringen niet verloren!

- * voor het opnieuw afdrukken en retoucheren van foto's
- * super 8 films en videobanden overzetten naar DVD
- * dia's en negatieven afdrukken of digitaliseren

FOTO LINTHOUT
al 63 jaar dé vakfotograaf!

Dorpsstraat 68 www.fotolinhout.nl
Zoetermeer info@fotolinhout.nl
(079) 316 3084

vers, vriendelijk, vakkundig

't Kaashuys

Miereakker 20
Reeuwijk
0182-300797
Dorpsstraat 103
Zoetermeer
079-3167616

Weydeland Kaas, buitenlandse kazen,
verse noten, olijven en tapenades, mooie wijnen
diverse specialiteiten

HENNEKEN BV
Professionele verhuizers van huis uit.

- Particuliere verhuizingen
- Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- Nationale- en internationale verhuizingen
- Verhuishwinkel
- Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68
E-mail: info@henneken.nl
Internet: www.henneken.nl

 ERKENDE VERHUIZERS

tussen traditie en moderniteit innam.⁵ Hij studeerde in Delft bij hoogleraar Granpré Molière, grondlegger van de zgn. Delftse School (architectuur), en in 1926 grondlegger van de opleiding Stedebouwkunde. Met twee anderen (W. Thomassen, de burgemeester van Rotterdam, en G.E. van Walsum, de oud-burgemeester van Delft) richtte Van Embden in 1965 de Foundation The North-Sea-Region in an Urbanizing World (NUW) op die de opkomst voorzag van een nieuwe wereldstad die in ieder geval de Randstad, Antwerpen, het Roergebied en de Waalse en Noord-Franse industriegebieden omvatte. De beschouwing in het structuurplan over de ligging van Zoetermeer in de Randstad, drie bladzijden lang, is een weerspiegeling van die belangstelling. Van Embden werkte wijd en zijd in Nederland, o.a. met prof. Froger voor de gemeente Delft (o.a. het Uitbreidingsplan in Hoofdzaken voor de uitgroei van Delft tot 130.000 inwoners, en de hoogbouwwijk Voorhof⁶), voor Zwolle aan een grote uitbreidingswijk (Holterbroek⁷), voor de Rijksdienst IJsselmeerpolders aan een nieuw plan voor Lelystad (1967)⁸ en in zijn jonge jaren nog aan een uitbreidingsplan voor Nootdorp.⁹ Over hoogbouw had hij aanvankelijk een negatief oordeel maar met de groei van de woningbehoefte in de naoorlogse jaren veranderde dat in de onderkenning van de noodzaak tot wat we nu zuinig ruimtegebruik zouden noemen en het zo open mogelijk houden van het landelijk gebied. Eengezinswoningen, die de meeste mensen prefereerden, waren niet langer op grote schaal mogelijk en waren een vorm van "excessief ruimtebeslag".¹⁰ Minstens zo geprofileerd was Rein H. Fledderus. Hij was een architect, gevormd bij moderne architecten als Duiker en Wils, die aan de make-over van de Rotterdamse binnenstad een grote bijdrage heeft geleverd. Onder andere werkte hij aan de Lijnbaan. Als architect heeft hij (met bureau Kraaijvanger) de Doelen in Rotterdam ontworpen en het Beatrixgebouw van de Jaarbeurs in Utrecht. Hij was adviseur voor de ontwikkeling van de bekende ERA-flats, die de versnelling van de woningbouw onder Minister Bogaers (1963-1965) mede mogelijk maakten.

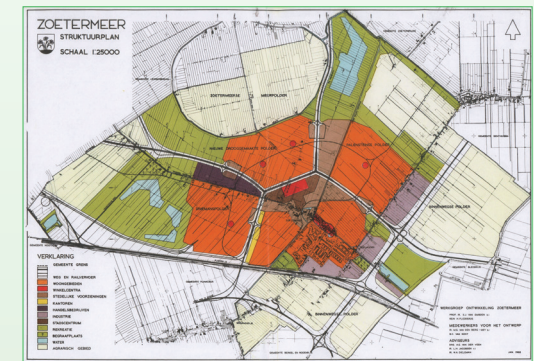
Ir. Wim Schut was opgeleid als bouwkundig ingenieur aan de TH Delft, en had carrière gemaakt bij Stad en landschap. In 1962 werd hij directeur van het bureau. In 1967 werd hij onverwacht voor de ARP Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, en verliet toen de werkgroep. In 1971 kwam hij terug bij Stad en Landschap en werd in 1974 projectleider van het stadscentrum Zoetermeer. Als directeur van het bureau had hij grote faam verworven. Als minister heeft hij enkele belangrijke wapenfeiten op zijn naam staan zoals invoering van de individuele huursubsidie, de aanvaarding van de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening en een regeling voor experimentele woningbouw, waarvan drie experimenten in Zoetermeer uitgevoerd werden.¹¹ Wegens zijn verdiensten kreeg hij de erepenning van de gemeente Zoetermeer (1987).

Kortom: Ervaren mannen, met een brede kennis van internationale en nationale ontwikkelingen in de architectuur en stedenbouw. Zoetermeer kreeg een droomstart.

Heeft het plan de feitelijke ontwikkeling beïnvloed?

Het Structuurplan 1968 was een van de eerste structuurplannen die op grond van de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening (ingegaan in 1965) werden opgesteld. Anders dan bij een bestemmingsplan werden burgers er niet aan gebonden. Het was een plan voor het gemeentebestuur om duidelijk te maken welke toekomstvisie het had; zo'n plan werd "indicatief" genoemd. Het structuurplan diende ook om te overleggen met provincie en rijk, want die hadden hun eigen ideeën over de ruimtelijke ontwikkeling, en niet minder belangrijk, die hadden subsidies. Een goed structuurplan zou het ook gemakkelijker moeten maken om bestemmingsplannen op te stellen.¹² Het woord "structuur" gaf aan dat zo'n plan de hoofdlijnen van de toekomstige ontwikkeling van de gemeente (of een deel ervan) voorstelde: de ruimtelijke structuur, van wegen, woon- en werkgebieden, natuur en recreatie. Ook de relaties met omliggende gemeenten waren een belangrijk punt. Verder zat er een toelichting bij over de gedachten achter het plan, en werden er aanwijzingen gegeven voor b.v. de bouwhoogten, de aard van de werkgelegenheid en de voorzieningen voor de stad als geheel.

De kernvraag is hier of dit Structuurplan 1968¹³ inderdaad gewerkt heeft als richtlijn voor de ontwikkeling van de nieuwe stad, voor de Tweede Schaalsprong, en tot wanneer het heeft gewerkt. Plannen hebben immers niet het eeuwige leven. En structuurplannen zijn zgn. strategische plannen, en ze zijn niet bedoeld om letterlijk uitgevoerd te worden; het zijn geen blauwdrukken.¹⁴ Ze moeten volgens mij wel behulpzaam zijn bij de feitelijke ontwikkeling, waarom zou je ze anders maken?

*Plankaart Structuurplan 1968
(Stadsarchief Zoetermeer)*

Hoofdlijnen Structuurplan

Wat waren de hoofdlijnen van het Structuurplan? In een artikel in 1985¹⁵ heeft het toenmalige hoofd van de afdeling Stedebouw van de gemeente, B. van Gent, de uitgangspunten als volgt samengevat:

- a. Een compacte zelfstandige stad
- b. Een adequaat verkeer- en vervoersysteem
- c. Verdeling in een viertal wijken (Dorp incl. Palenstein en Driemanspolder; Meerzicht; Buytenwegh de Leyens; Seghwaert)
- d. Hoge bebouwingsdichtheid
- e. Woon- en werkstad
- f. Een stadscentrum.

a. Een compacte stad was gewenst om het open middengebied van de Randstad zo min mogelijk aan te tasten. Om afstand te houden van Den Haag zouden er grote groengebieden aan de buitenrand moeten komen. De grote parken moesten zorgen voor de inpassing in het landschap.

b. Het wegverkeer zou aantakken op de A12 en op de geplande regionale wegen naar Leidschendam, Delft, Alphen en Leiden. Verder zou er een tweede weg parallel aan de A12 naar Den Haag komen. De interne wegenstructuur werd de bekende H-structuur (die uitkomt op de Europaweg), waarop 70 km per uur gereden kon worden. Dit werd aangevuld met een tramverbinding met Den Haag. Doorgaand verkeer werd uit de woonwijken geweerd.

Aan het verkeer werd het langste hoofdstuk gewijd. Het was kennelijk nodig om te beargumenteren wat voor wegenstructuur nodig was. En dat zou dramatisch zijn in de nieuwe tijd. Verwijzend naar het recente Buchanan rapport¹⁶ wordt gesteld dat in een gemotoriseerde wereld een ander soort stad nodig is. Binnen de stad kan met de auto volledig rekening worden gehouden maar ongebreidelde autogebruik naar Den Haag en andere delen van de Randstad lijkt niet mogelijk. Aangenomen wordt dat 40% van de beroepsbevolking in Den Haag zal werken, leidend tot een pendel van 14.000 personen. Fiets en bromfiets zijn op deze afstanden niet geschikt. En hoe gaat men pendelen? Becijferd werd dat er 1 auto per gezin zou komen, "Amerikaans". Met 1,25 passagier per auto kwam dat uit op 12.000 auto's per dag in het

Overtuig uw relaties met professioneel beeld: zakelijk portret, werkproces, natuur, producten en vastgoed. Eigen luchtfotografie-vergunning.

energie in beeld
ardito

Meer weten? Kijk op www.ardito.nl
Ardito Fotografie - 079-3436003
info@ardito.nl

meest extreme geval. Dan heeft men 13 rijstroken nodig in één richting, in beide richtingen tezamen 20 rijstroken. Kortom, alleen met de auto naar Den Haag pendelen zou een nachtmerrie worden, ook voor het parkeren in Den Haag, en daarom werd een tramverbinding voorgesteld. Uiteindelijk werd voorgesteld uit te gaan van "slechts" 7.000 auto's in de spits, goed voor een Rijksweg 12 met 2x3 rijstroken (zoals nu), en nog eens 2x4 rijstroken op één of twee nieuwe wegen.

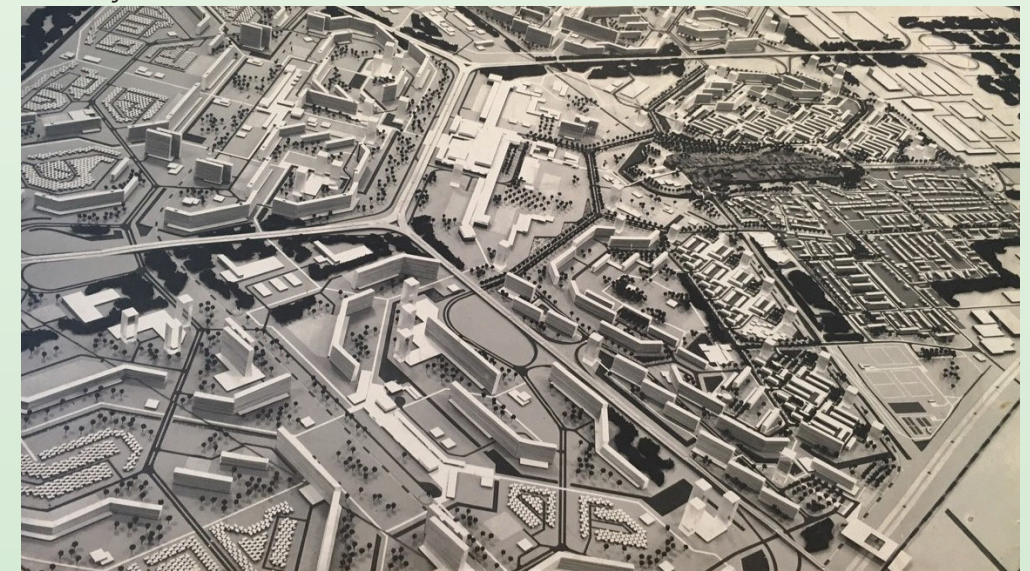
c. De vier wijken waren een manier om te zorgen voor een handige organisatie van het wonen en voor een goede fasering van de ontwikkeling. Elke wijk kreeg een aansluiting op de H-structuur, een halte van de tram en een voorzieningencentrum. Tussen de wijken zouden goede loop- en fietsvoorzieningen komen.

d. De hoge bebouwingsdichtheid was nodig om genoeg inwoners op dit kleine oppervlak te kunnen huisvesten. Het plan sprak van een hoge dichtheid van 40 à 45 woningen per hectare, maar gestreefd zou worden naar een bruto dichtheid van 50 à 60 woningen per ha. "Daarom zal een vrij hoog percentage goed geëquipeerde echte hoogbouw de voorkeur verdienen boven de thans veelal in kwantiteit overheersende middelhoogbouw."

e. Werkgelegenheid was nodig omdat Zoetermeer niet alleen slaapstad zou worden. 60% van de beroepsbevolking zou immers in Zoetermeer werk moeten vinden.

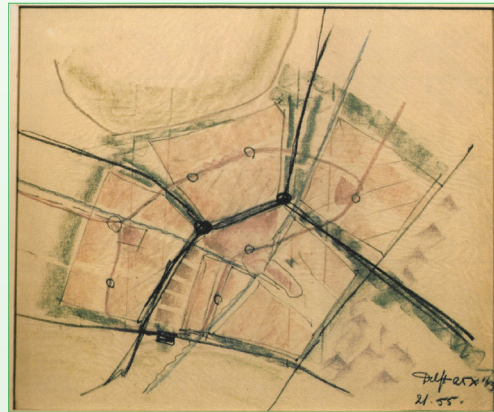
f. Het stadscentrum tenslotte zou het "hoogtepunt van de stedelijke verschijningsvorm van Groot-Zoetermeer" moeten worden, precies in het midden gelegen.

De maquette die Koningin Juliana te zien kreeg bij haar bezoek in 1965
(Foto Vrijhof Rotterdam)

Was er aandacht voor erfgoed?

Voor een historisch genootschap als het HGOS is natuurlijk een belangrijk punt hoe met het erfgoed werd omgegaan. Het structuurplan zelf maakt er geen woorden aan vuil. In de tekst wordt gewag gemaakt van de polders, waarvan de grenzen kennelijk gehandhaafd zouden blijven. In een vroege schets van de Werkgroep zien we de oude Voorwegwetering, Leidse en Delftewallenwetering duidelijk opgenomen, maar de Broekweg, de Zegwaartseweg en de Schinkelweg zijn niet herkenbaar.¹⁷ In veel plannen in den lande was het gebruikelijk om met een schone lei te beginnen: letterlijk zand over de weilanden en het verleden. In Zoetermeer was de ondergrond zo stevig dat dat laatste niet nodig was. Duidelijk is uit het kaartbeeld dat het oude

Schets voor de hoofdstructuur van Zoetermeer 1969 (Van Gent 1999)

dorp inclusief de uitbreidingen van na de Tweede Wereldoorlog gewoon werd ingepakt in nieuwe wijken. De Tweede Schaalsprong komt gewoon boven op de Eerste Schaalsprong. De wens van de gemeenteraad was om het bestaande dorp op te nemen in de nieuwe ontwikkeling en "dat de oude dorpskern zijn economische en sociale betekenis niet zou verliezen". Kortom, het behoud van de oude bouwmassa stond niet op het programma maar de functie van de Dorpsstraat als werk- en winkelstraat. De functie van de Dorpsstraat als centrum was echter wel een groot probleem, waarvoor het structuurplan geen

oplossing bood – het zou een wijkwinkelcentrum worden voor Dorp, Palenstein en Driemanspolder. Maar hoe dat concreet zou uitpakken was geheel onduidelijk. Verrommeling van de Dorpsstraat dreigde. Er gold geen stedenbouwkundige regeling voor de Dorpsstraat (en buurtschap Den Hoorn). In 1962 had de gemeente daarom besloten dat een conserveringsverordening moest worden vastgesteld waardoor praktisch gesproken alleen woningbouw mogelijk was en andere veranderingen op een nieuw plan moesten wachten.¹⁸ Het ging dus niet om een plan ter conservering

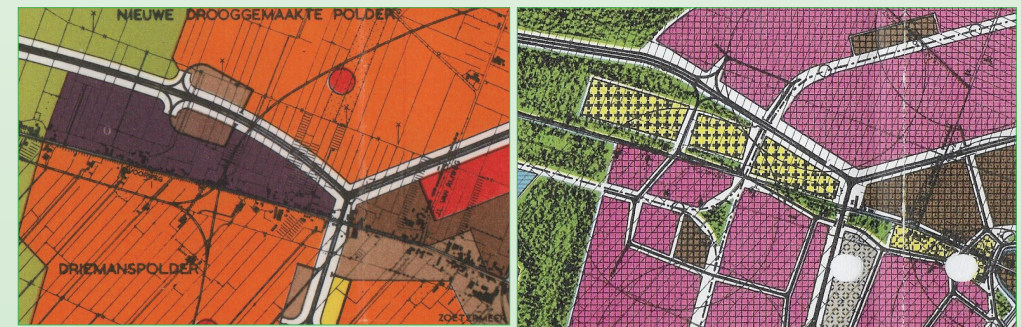
Plankaart bij de conserveringsverordening Dorpsstraat (Stadsarchief Zoetermeer inv. 1150)

Bestemmingsplan Dorpsstraat 1970 (Van Gent 1999)

van de bouwmassa maar een plan in afwachting van een nieuw plan. Dat nieuwe plan werd vastgesteld in 1970 en was rigoureu modern – alleen de twee kerken zouden behouden blijven. In 1971 werd het plan alweer ingetrokken!¹⁹ De thans befaamde "historische linten" zijn op de plankaart te vinden, maar meer als onvermijdelijk gegeven dan uit waardering voor het oude. Zo is de J.L. van Rijweg, voorheen de Broekweg, de oudste weg van Zoetermeer, van de kaart gevergd, althans het deel tussen Vlamingstraat en De Sniep. De Voorweg was in een eerste versie van het Structuurplan (uit 1964) ernstig aangetast door bebouwing, wegen en openbaar vervoer. Op verzoek van raadslid H. Oskam is in 1967, bij de behandeling van bezwaarschriften tegen het Structuurplan, iets met de planonderdelen geschoven zodat de Voorweg en de aanliggende bebouwing minder werden geschonden.²⁰ In de toelichting bij het Structuurplan worden de Voorweg en de Leidsewallenwetering genoemd als groene elementen, en als wandelroutes naar het centrum. Voor de Delftewallenwetering gold hetzelfde. Tevens dienden ze als scheidszone tussen de verschillende wijken. De Zegwaartseweg werd niet genoemd, en gezien de radicale opruiming die gehouden is aan het deel Zegwaartseweg ter hoogte van Palenstein en Hoornhage zag men daar ook niks waardevols in.

Vergelijking structuurplan versie 1964 – versie 1968

DINER & PARTYBOERDERIJ

Het Wapen van Zoetermeer

Nostalgie van "In de Drie Hooibergen"

"VOOR ELKE GELEGENHEID EEN UNIEKE LOCATIE"

TROUWEN FEESTEN & PARTIJEN PRIVÉ DINER ZAKELIJKE EVENEMENTEN UITVAART

Wij zijn dagelijks geopend van 10.00 uur tot 15.00 uur voor bezichtigingen, aanvragen en informatie.

www.hetwapenvanzoetermeer.nl

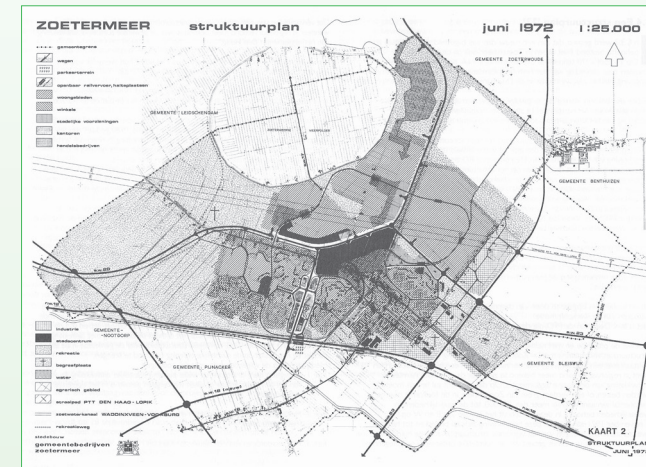
079 - 76 000 55

Zegwaartseweg 31 | 2723 PA ZOETERMEER

info@hetwapenvanzoetermeer.nl

Toets aan de werkelijkheid

Als we nu kijken naar wat van deze opzet is uitgekomen, dan moeten we er rekening mee houden dat al snel, toen de inkt nog nauwelijks droog was, enkele belangrijke aanpassingen aan het plan werden vastgesteld door de gemeenteraad (in het zgn. Structuurplan 1972 dat nooit formeel is vastgesteld).

Structuurplan 1972 bron (Van Gent 1999)

De eerste aanpassing was dat de tram niet haalbaar bleek omdat de HTM er geen interesse meer voor had, en dat de NS regionaal openbaar vervoer wilde ontwikkelen; dat werd een nieuw type trein (de Sprinter). De route van de trein werd ook veranderd: hij werd veranderd van een ring door Zoetermeer in een lus ("kraling") die naar twee kanten op Centrum-West uit kwam. Verder kwam de

trein niet meer ten zuiden maar ten noorden van de Voorweg te liggen, gebundeld met de Amerikaweg, waardoor de Voorweg enigszins gespaard kon worden. De geplande strook voor distributiebedrijven werd daardoor onmogelijk.

De parallelle weg naar Den Haag (pal ten noorden van de A12) zou er niet komen, en de aanleg van de regionale wegen werd lang uitgesteld. De noordelijke H-tak – de Aziëweg naar Leiden – werd naar het oosten geschoven. Daardoor kon De Leyens groter worden en het Noord-Aa recreatiegebied kon ook worden uitgebreid.

Heel belangrijk was dat de geplande verhouding meergezinswoningen-eengezinswoningen in de nieuwe wijken door discussie in de gemeenteraad drastisch werd veranderd: niet 94% meergezinswoningen maar 61%, en dan niet alleen in hoogbouw maar ook in middelhoogbouw. In de hele Haagse regio (en in heel Nederland) gebeurde die verschuiving, waardoor er weer extra bouwlocaties nodig waren. Het resultaat²¹ was dat Palenstein 76% meergezinswoningen zou kennen, Driemanspolder 80% en Meerzicht 58%, terwijl de later gerealiseerde wijk Buytenwegh de Leyens op 38% uitkwam en Seghwaert op 31%.

De wegen binnen Zoetermeer en het spoor zijn dus met beperkte aanpassingen overeenkomstig het Structuurplan 1968 uitgevoerd. De grote groengebieden - Westerpark, Buytenpark, Noord Aa, Burgemeester Van Tuylpark – zijn vrijwel conform het plan ontwikkeld. De vier wijken zijn vrijwel op de aangegeven plekken gebouwd: in Meerzicht kwam ook aan de westzijde een kantorenstrook, het Ministerie van Onderwijs was een inbraak in Buytenwegh, Seghwaert werd iets naar het noorden vergroot. Het stadscentrum kwam te liggen waar het bedacht was, zij het

Toekomstschets bij het
Strukturplan 1968

met veel vertraging. De grootste afwijkingen van de bedachte ruimtelijke structuur zijn dus de aard en ligging van de openbaar vervoerslijn, de vertraagde of zelfs vervallen regionale wegen en de omzetting van een deel van de hoogbouw in laagbouw.

Het Strukturplan bevatte ook een kaartje met ideeën voor de lange termijn, waarin woonwijken ten westen van Meerzicht en ten noorden van Seghwaert werden gesuggereerd. Door de uitbreiding van het Westerpark en de instelling van een Rijksbufferzone Den Haag-Leiden kwam er van die westelijke uitbreiding niets terecht, maar de noordelijke richting kwam tot leven in Noordhove. Zo tegen 1980 was het plan wel "uitgeput". Rokkeveen en Oosterheem kwamen "buiten het plan" tot stand.

Van Veen
Schoenen

Dorpsstraat 83 - 2712 AE Zoetermeer - Telefoon (079) 316 31 65
www.vanveenschoenen.nl - vanveenschoenen@gmail.com

Oorspronkelijk zou Zoetermeer tot 1980 ruimte moeten bieden voor 100.000 mensen²². Dat lukte, maar ten koste van meer ruimte en 25 jaar later. De geplande wijken kregen bijna allemaal veel minder inwoners dan gedacht.

De werkgelegenheid ontwikkelde zich beter dan voorzien: "Zoetermeer zal dus in belangrijke mate een woonplaats zijn voor de middengroepen, bestaande uit de goed betaalde arbeiders en de lagere beambten tot en met het middelbare kader." (Strukturplan blz. 5). Zoetermeer moet zowel woon- als werkstad worden. Er is niet per se evenwicht tussen wonen en werken nodig, maar een kwalitatief goede stad die een nuttige functie vervult ten behoeve van westelijk Nederland. In het hoofdstuk verkeer werd er van uitgegaan dat 40% van de beroepsbevolking in Den Haag zou werken. In het begin klopte dat, maar anno 2018 zijn er ruim 53.000 banen in Zoetermeer, wat overeenkomt met bijna 80% van de beroepsbevolking. Van de werkenden uit Zoetermeer werkt 32% in Haaglanden, en daarbinnen 22% in Den Haag. Ca. 9.300 mensen uit de rest van Haaglanden werkt in Zoetermeer.²³ Zoetermeer is dus een stad met een regionale functie geworden en niet alleen een slaapstad van Den Haag – zoals de bedoeling was.

Wijk	Inwoners volgens Strukturplan 1968	Inwoners 2017
Palenstein	7.600	5.744
Driemanspolder	5.600	6.310
Meerzicht	20.000	15.158
Buytenwegh de Leyens	25.000	19.814
Seghwaert	24.000	16.431
Totaal	82.200	63.457

Hoe werkte het Strukturplan 1968?

Zo'n plan is een papieren product. Dat gaat niet vanzelf leven. In dit artikel kan ik daar niet diep op ingaan, maar enkele elementen wil ik aanstippen.

Het plan is gemaakt door een werkgroep met externe deskundigen (Werkgroep Ontwikkeling Zoetermeer). Maar die stond niet alleen: hij werd begeleid door de gemeente (ambtelijk, politiek), en voerde talloze gesprekken met provincie, rijk en waterschappen. De gedachten van het plan kwamen geleidelijk tot stand en allerlei partijen raakten er mee vertrouwd. In de gemeenteraad werd regelmatig over de planning gesproken. Het plan ging zo leven. Tegelijk werkte de gemeente ambtelijk aan de voorbereiding van de woningbouw, en aan de aanleg van wegen en recreatiegebieden. Al in 1965 werd duidelijk dat het ambtelijke apparaat te klein was en dat er personeelsuitbreiding en een zwaardere coördinatiestructuur tussen werkgroep en gemeente moest komen.

Al voor de overlooptaak werd aanvaard zorgde de gemeente, in samenwerking met vooral de woningbouwverenigingen, voor de woningbouw, en had daarvoor zgn. bouwcontingenten voor nodig van het Rijk, die ingevoerd waren wegens de schaarste aan materialen en arbeid na de oorlog. Dat vergde altijd veel getouwtrek. Onder minister Bogaers werd de bouw enorm gestimuleerd. Er kwamen extra contingenten, vooral voor gemeenten die industriële (hoog)bouw voorstelden. Al vanaf 1962 kreeg de gemeente Zoetermeer mondjesmaat extra contingenten. Maar om te bouwen was allereerst grond nodig. Zoetermeer had altijd al grond aangekocht (zgn. "actief grondbeleid") en wilde daarmee doorgaan, te beginnen in Palenstein en Driemanspolder. Het rijk kwam de gemeente tegemoet met subsidie. Ook ging het Rijk accoord met het kopen van grond van een particuliere belegger die zelf woningen had willen bouwen. Dat kostte meer dan gewone agrarische grond.²⁴

Tenslotte was belangrijk dat de nieuwe wijken door dezelfde werkgroep werden uitgewerkt in bestemmingsplannen. Palenstein en Driemanspolder werden resp. in 1965 en 1966 vastgesteld, Meerzicht in 1967. Alle drie de wijken kregen een vergelijkbare opzet: hoogbouw als een soort wand om een rustig groen binnengebied, aflopend naar een deel met eengezinswoningen. Inspiratie kwam o.a. van een ouder plan uit Leidschendam: De Heuvel, ontworpen door een studiegenoot van Van Embden (W. de Bruyn). Dat bevatte een carré met een dubbele rij middel-hoogbouwoningen en een binnenhof met groen, scholen en kerken.²⁵ In Palenstein en Driemanspolder liep de bouwhoogte af naar het Dorp, in Meerzicht naar het Westerpark.

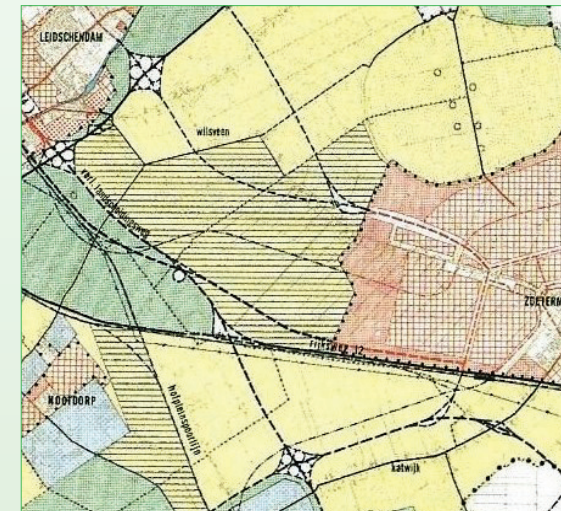
ERA flats met daktuin aan de Dunantstraat rond 1975 (Stadsarchief Zoetermeer 13824.1)

Ik vermoed dat het enorme percentage hoogbouw niet alleen een gevolg is van de hoge taakstelling en het krappe terrein, en ook niet alleen van de opvattingen van de ontwerpers, maar mede ontstaan is omdat de gemeente aandrong op hogere dichtheden toen de plannen voor Driemanspolder en Palenstein eenmaal werden doorgerekend. Men wilde per se lage grondkosten per woningen om relatief lage huren mogelijk te maken. Dat laatste leidde er toe dat in Palenstein de lange galerijflats en de torenflats veel hoger werden dan eerst gedacht (de flats van 6 naar 10 lagen en de torens van 12 naar 20). En dan nog kwam men capaciteit te kort waardoor in Driemanspolder extra woningen werden gebouwd. De grondkosten werden zo van 7.500 gulden terug gebracht naar 7.000 gulden per woningwetwoning.²⁶ Ook de premie die minister Bogaers gaf voor toepassing van industriële bouw (o.a. de ERA-flats) zal een rol hebben gespeeld.

De context van het Structuurplan 1968

Het structuurplan was een vroeg plan voor een grote nieuwe stad, nog niet eerder vertoond in Nederland. Engeland had grote New Towns gemaakt, en de grote steden kenden al voor de oorlog enorme uitbreidingsplannen, zoals het Algemeen Uitbreidingsplan voor Amsterdam uit 1936. Maar een stad maken was nieuw.²⁷ Bij de planvorming was men afhankelijk van externe factoren. Te beginnen natuurlijk van de woningbehoefte in de regio. Maar die vormde voorlopig een solide bodem. Verder waren de rijkssubsidies uiterst belangrijk voor de grondaankopen en de woningbouw, en ook voor de voorzieningen (scholen, recreatiegebieden). Die subsidies kwamen er, maar waren nooit royaal, en zeker in de woningbouw moest scherp gerekend worden. Vanaf 1972 ging het om brede subsidies voor de groeikernen. Erg belangrijk voor Zoetermeer als overloopkern waren de externe verkeersverbindingen. Pijnlijk duidelijk was dat Zoetermeer weliswaar gelokt werd door mooie

beloften, maar dat er veel minder en veel later voor wegen en spoor is gezorgd dan bedoeld was. Met name de regionale wegen bleven achter, en de Sprinter reed eerst in 1976 over een deel van het traject. Berucht was het sluipverkeer over de Voorweg naar Leidschendam, alwaar via de brug bij het sluisje de werkers naar Den Haag kropen. Het Streekplan voor de Haagse Agglomeratie van 1965 had een prachtig wegennet gespannen, dat in de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening van 1966 nog eens werd bevestigd. O.a. Rijksweg 14/Verlengde Landscheidingsweg, links op de kaart, zou van Scheve-

Streekplan 1964

ningen via Zoetermeer naar Rotterdam lopen, en zo een zware tweede verbinding met Den Haag vormen. Pas in 2003 was hij er – ingeperkt en afgeknot.²⁸

De schrijvers van het structuurplan waren zich van deze problematiek wel bewust en merkten enkele keren op dat deze externe verbindingen, zoals provinciale wegen dwars door de stad, buiten hun macht lagen, maar het gemeentebestuur had kennelijk niet sterk "hard to get" gespeeld, waardoor Zoetermeer lang minder aantrekkelijk was als woon- en vestigingsplaats.

Het zou goed zijn dit plan te vergelijken met andere plannen uit die tijd²⁹. Voor de hand ligt het icoon van Amsterdamse "eigenzinnigheid", de Bijlmer, waarvan de bouw in 1965 begon. Daar leefde ook een droom van hoogbouw in een ruime groene omgeving, met hoogwaardige woningen en hoogwaardige voorzieningen, in een verkeersveilige omgeving. Hoewel radicaler dan Zoetermeer waren de gedachten hier toch nogal overeenkomstig. Er verschenen ook veel ERA-flats. Alleen was de

Bijlmer geen zelfstandige stad, maar een uitbreidingswijk van Amsterdam, feitelijk en psychologisch Verwegistan.³⁰ Andere plannen voor nieuwe steden kwamen later (b.v. Nieuwegein 1969, Almere 1970). Nieuwegein werd gepland voor 55.000 inwoners en werd ontworpen door J.A. Kuiper, net als Van Embden een leerling van prof. Granpré Molière. Ook Nieuwegein werd afgestemd op het autoverkeer en kreeg een H-structuur. Anders dan Zoetermeer stonden hier de eengezinswoningen als woonvorm voorop, in een sub-urbane stad. Hoogwaardige voorzieningen vonden men in het nabij gelegen Utrecht.

Hoe goed is Zoetermeer gemaakt?

Hoe goed is Zoetermeer geworden? Ik geef hier enkele indicaties, want dit onderwerp verdient een uitgebreidere beschouwing, waarbij ook de vraag telt hoe toekomstbestendig Zoetermeer is.

Uit de gemeentelijke Omnibusenquete³¹ blijkt dat de waardering van de inwoners van Zoetermeer in het algemeen positief is (een 8 voor de woning en 7,6 voor de woonomgeving). Voor de originele groeikernwijken is de waardering ook positief, maar loopt nogal uiteen: De Leyens springt er opvallend positief boven uit (8,1), Meerzicht en Seghwaert krijgen een 7,2, Palenstein een 6,9, en – verrassend genoeg – is Buytenwegh hekkensluiter met een 6,8.

Vergelijking met andere gemeenten is nuttig maar kan pijnlijk zijn. De Atlas voor Gemeenten³² vergelijkt jaarlijks de 50 grootste gemeenten. Naar inwonertal is Zoetermeer de 20e gemeente in Nederland. Zoetermeer scoort matig op woonaantrekkelijkheid³³: de 27e plek in 2017; in 2006 stond Zoetermeer overigens nog op de 21e plek. Naburige steden als Leiden en Alphen aan den Rijn scoren aanzienlijk beter (resp. 9e en 15e plaats). Vergeleken met andere groeikernen steekt alleen Haarlemmermeer er boven uit met plaats 7. Purmerend komt dichtbij (plaats 25), terwijl Almere op plaats 41 staat. Dat Haarlemmermeer er goed uitkomt, en Zoetermeer ten opzichte van het veel grotere Almere ook, komt vooral door de goede bereikbaarheid voor de werkgelegenheid vanuit die steden (d.w.z. hoeveel banen zijn binnen een uur bereikbaar). En die bereikbaarheid hangt af van de werkgelegenheid in de eigen gemeente maar ook van de verkeersvoorzieningen naar buiten. Haarlemmermeer en Zoetermeer profiteren van hun centrale ligging in de Randstad. Dat hadden de ontwerpers van het Structuurplan goed gezien.

Conclusies

Ondanks de matige plaats van Zoetermeer in de ranglijst van de Atlas van Gemeenten moet niet worden vergeten dat Zoetermeer, samen met de andere groeikernen en groeisteden in Nederland, een enorme bijdrage heeft geleverd aan het onderdak bieden aan miljoenen Nederlanders in tijden van grote woningnood met een aantrekkelijk aanbod van ruime woningen, waaronder veel van de zo gewenste eengezinswoningen. Daardoor kregen de grote steden ruimte voor de broodnodige stadsvernieuwing. De groeikernen lagen op plekken waar het landschap zo min mogelijk werd aangetast.³⁴ Ook na de formele groeikern-periode bleef Zoetermeer ruimte bieden aan de regionale woningzoekenden en bedrijven: met Rokkeveen

Winkeliers W. van der Tas en F. Lieffering feliciteren de familie Baars met de geboorte van de 10.001^e inwoner van Zoetermeer in 1962 (Foto Linthout)

en Noordhove, en vanaf 2000 met Oosterheem. Welke stedenbouwkundige opvattingen bleken uit het Structuurplan? Het gaf een door en door functionalistische blik op de stad, geïnspireerd door Le Corbusier: de stad viel uiteen in de vier "functies" wonen – werken – recreatie – verkeer, elk op zijn eigen plaats en naar eigen normen ruimte gegeven. De stad leek in een vrijwel leeg gebied te worden geprojecteerd, een tabula rasa, zoals de binnenstad van Rotterdam door de Duitsers was "opgeleverd" en waar de heren Fledderus en Van Embden met graagte aan een nieuwe invulling vorm hadden gegeven.³⁵ Overigens was die tabula rasa benadering algemeen gebruikelijk in Nederland na de oorlog. De voorliefde voor autoverkeer en hoogbouw was ook bekend in de grote steden, met hun binnenstadsplannen (Hoog Catharijne in Utrecht b.v.) en hun saneringsplannen (Van Grijs naar Groen in de Schilderswijk in Den Haag b.v.). In zo'n plan is het bestaande landschap van nauwelijks van belang en is erfgoed geen thema, tenzij het om unieke monumenten gaat (zoals de twee kerken in de Dorpsstraat). Voor Zoetermeer is dan de vraag: Maar het Dorp dan? En de oude weteringen? Het Dorp ziet men alleen als sociaal-economisch centrum, de linten zijn wandelwegen. Uit praktische overwegingen zijn de oude dijken en weteringen blijven staan omdat zij polders begrenzen. Over oude structuren die niet nodig waren, zoals de Broekweg, werd heen getekend.

Was het Structuurplan 1968 wat genoemd wordt een "blauwdrukplan"? In theorie waren structuurplannen indicatieve richtlijnen voor de toekomst. Maar dit plan is, op de hoogbouw en enkele andere punten na, gewoon uitgevoerd. Dus toch eigenlijk een blauwdruk! Zelfs Noordhove paste er in. Maar: wat is daar mis mee? Men voldeed immers in hoog tempo aan een dringende vraag. Hier moet n.m.m. verder over worden gesproken.

Een interessante vraag is of het plan inzichten biedt, die van belang zijn voor de nu door de gemeente in voorbereiding genomen Vierde Schaalsprong. Dit punt vraagt verdere uitdieping, maar een conclusie is volgens mij dat de keuze voor een compacte stad met een afgeronde taakstelling de ontwikkeling weliswaar vaart heeft gegeven, en een duidelijke structuur, maar dat die structuur nu als harnas werkt. Bij de ontwikkeling van Rokkeveen bleken al grote moeilijkheden in de verkeersontsluiting te zitten (zo heeft Rokkeveen geen aansluiting op de Randstadrail) en is de huidige groeitaak niet op te vangen met het "er aan plakken" van nieuwe woonwijken. Zo'n inflexibele basisstructuur – denk ook aan de gefixeerde capaciteit van veel wegen en kruispunten – is alleen tegen hoge kosten te veranderen. Hoe kan een toch al compacte stad nog compacter worden zonder zijn waarde als sub-urban woonmilieu geweld aan te doen?³⁶

Desalniettemin is dit plan volgens mij een icoon van Zoetermeer. Het plan heeft lang gefunctioneerd (met onvermijdelijke aanpassingen) als richtlijn voor een volwassen stad die voor zijn inwoners zeer bevredigend functioneert en die een aantal regionale functies vervult, met name die van recreatief centrum. Dat kunnen niet veel structuurplannen voor grotere steden in Nederland in hun palmares schrijven.

Verantwoording

Een uiterst belangrijke en uitvoerige bron voor de geschiedenis van Zoetermeer als nieuwe stad is het boek van Barth. van Gent, *Zoetermeer, ontwikkeling van een nieuwestad, Gemeente Zoetermeer, 1999*. Van Gent was vanaf 1976 hoofd van de afdeling Stedebouw van de gemeente. Ook de Architectuurgids Zoetermeer van Joosje van Geest, *Amsterdam: Stokerkade, 2016*, bevat een uitvoerige analyse van de ontwikkeling van Zoetermeer en van het Structuurplan 1968. Voor het Structuurplan Zoetermeer versie 1964 is gebruik gemaakt van een exemplaar dat HGOS in zijn bezit heeft en van de definitieve versie die in het Stadsarchief berust: 50 Gemeentebestuur 1962-1975, Inv. 1077, Vaststelling Structuurplan 1968.

Noten

1 Met dank aan Johan Hoogenboom die de schaalsprongen bedacht en Joosje van Geest die Rokkeveen en Oosterheem als Derde Schaalsprong voorstelde. En met dank aan W. Hermans, P. Jonquiere en A. Faludi voor hun uitvoerige commentaar.

2 Volgens de Canon RO – 35 iconen van de ruimtelijke ordening in Nederland, Den Haag: Ministerie I&M, 2012.

3 Enige informatie komt uit Van Gent 1999. Over Van Embden: Joosje van Geest, S.J. van Embden, Rotterdam: uitgeverij 010, 1996. Over Schut: "W.F. Schut", in Parlement.com, geraadpleegd 20 juni 2018. Ook Willem Aantjes, "In memoriam ir. W.F. Schut (1920-2006)", in: *Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2007*, Amsterdam: Boom, blz. 159-162. Over Fledderus: Personen, HetNieuweInstituut.nl geraadpleegd 20 juni 2018.

4 O.a. een essay over de rol van vormgevers bij de ontwikkeling van de Nederlandse stedenbouw in de 20ste eeuw. Bond van Nederlandse Stedenbouwkundigen (BNS), *Stedebouw in Nederland*, Zutphen: De Walburg Pers, 1985, blz. 14-76.

5 Van Geest, 1996, blz. 74-75.

6 Van Geest, 1996, blz. 118-119

7 Van Geest, 1996, blz. 108-111.

8 Van Geest, 1996, blz. 132-137

9 Van Geest, 1996, blz. 82-83

10 BNS, 1985, blz. 63. Hij had dan ook een negatief oordeel over de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening van 1966 waarin veel ruimte werd geboden aan eengezinswoningen (50 a 70%), en kleine kernen die ook met 75% zouden groeien maar uit het kaartbeeld weg werden gelaten. BNS 1985, blz. 70. "Wie dit leest vraagt zich af, of zulke zaken zelfs in 1966 nog door een gewetensvolle stedebouwkundige zouden kunnen zijn neergeschreven...".

11 Marcel Barzilay e.a., *Predicaat experimentele woningbouw 1968-1980*, Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2018. Het betrof de woondekken in Meerzicht, de terrasflatflat aan het Douzapad en het Pleintjesplan in de landenbuurt in Meerzicht.

12 Er waren ook enkele praktische voordelen: voorbereidingsbesluiten golden onder een structuurplan niet één maar twee jaar, en gemeenten konden het zgn. voorkeursrecht uitoefenen bij de aankoop van grond.

13 Even goed opletten: In 1964 verscheen het ontwerp van het Structuurplan, maar de kaart daarvan wijkt op veel punten af van deze definitieve kaart.

14 In de planologie is dit een belangrijk onderwerp. Zie bijvoorbeeld Andreas Faludi and Arnold van der Valk, *Rule and order. Dutch Planning Doctrine in the Twentieth Century*, Dordrecht: Kluwer, 1994, blz. 9-13. Het publiek verwacht van plannen van overheden vaak dat je ze letterlijk kunt nemen, maar in de praktijk is dat een onmogelijke eis. Hoe groter het gebied en hoe langer de toekomst duurt, des te minder is letterlijke uitvoering mogelijk. Zelfs bestemmingsplannen, die behoorlijk gedetailleerd kunnen zijn, worden gewoonlijk niet onveranderd uitgevoerd.

15 B.C. van Gent en mr. B.A. Boelema, "Zoetermeer, van boterdorp tot nieuwe stad", in *Stedebouw en Volkshuisvesting*, november 1985, blz. 486-494.

16 Dit was een rapport voor de Engelse regering dat de gevolgen van de groei van het autogebruik voor de steden genadeloos analyseerde en inzag dat de oude steden door de auto vernietigd kunnen worden, maar dat de auto onvermijdelijk de toekomst had.

17 Van Gent, 1999, blz. 2-8.

18 Stadsarchief Zoetermeer, 50 Gemeentebestuur 1962-1975, Inv. 1150, Conserveringsverordening 1961-1970. Hij kreeg rechtsgeldigheid in 1965 en verviel in 1970. Er werd 20 maal ontheffing verleend.

19 Dit plan is ook opgesteld door de Werkgroep Ontwikkeling Zoetermeer. Van Gent blz. 2-48.

20 Stadsarchief Zoetermeer, 50 Gemeentebestuur 1962-1975, Inv. 1077, Vastelling Structuurplan 1968. Raadsbehandeling op 29 november 1967.

21 Van Gent en Boelema, 1985, blz. 490.

22 Het Structuurplan 1968 ging uit van 100.000 inwoners. De Commissie Westen des Lands (rapport De ontwikkeling van het westen des Lands uit 1958) had becijferd dat er tot 1980 120.000 mensen uit de Haagse agglomeratie zouden moeten "overlopen".

23 Gemeente Zoetermeer, *Uitgerekend Zoetermeer 2017*.

24 Van Gent, 1999, blz. 2-18, 2-24

25 Van prof. Ir. W. de Bruyn. BNS, 1985, blz. 280.

26 Van Gent 1999, blz. 2-24.

27 Eigenlijk is dat onzin. Veel steden ter wereld zijn als compleet nieuwe steden ontworpen (Batavia, Coevorden...)

28 J. Arts e.a., *Builders and planners*, Delft: Eburon, 2016, blz. 234-260.

29 Hier haal ik een paar elementen uit A. Reijndorp e.a., *Atlas nieuwe steden*, Rotterdam: trancityx-valiz, 2012, m.n. blz.37-41.

30 BNS, 1985, blz. 224-226.

31 Gemeente Zoetermeer, *Omnibusenquête 2017*, deelrapporten Wonen en Imago Palenstein, 2018.

32 Uitgave VOC. Hier is de Atlas 2017 gebruikt. Bron: Notitie aan Gemeenteraad.

33 De woonaantrekkelijkheid is uit achtfactoren is samengesteld: Bereikbaarheid van banen, cultureel aanbod, veiligheid, aandeel koopwoningen, nabijheid natuurgebieden, kwaliteit culinair aanbod, aanwezigheid universiteit, historisch karakter.

34 Prof. dr. A. Faludi en dr. A.J. van der Valk, *De groeikernen als hoeksteen van de Nederlandse ruimtelijke planningdoctrine*, Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1990.

35 Het volgende citaat spreekt boekdelen: "Als toelichting op het nieuwe plan voor de binnenstad van

Rotterdam (Basisplan) schreef de architect en stedenbouwer Van Embden in 1946: Realiseert gij U, Rotterdammer, dat vele der dierbaarste herinneringen aan wat in de Meidagen verloren ging, zich juist vasthechtten aan wat, nuchter bezien, slechts tekortkomingen waren van onze oude stad? Aan het chaotische van den Coolsingel, aan de onmogelijke verkeerstoestanden, aan de ongevormdheid van het Hofplein, aan de provisorische Doelen, aan het merkwaardige vertier op den Dijk, aan het periodieke hoge water. De groote brand heeft met één klap al datgene opgeruimd wat wij, Rotterdammers, niet eer hebben kunnen of willen ter zijde stellen, hoe weinig het ook strookte met de materiele eischen van het heden. ... Wij zijn het verplicht aan onszelf en aan de toekomst, om voor al wat wij scheppen de volmaaktste, doeltreffendste, karakteristieke vorm te zoeken, ten einde het leven van vandaag, nu het eenmaal met geweld bevrijd is geworden van de boeien van het verleden, thans ook de volle voordelen van die vrijheid gunnen." Kees Schuyt en Ed taverne e.a., 1950, *Welvaart in zwart-wit*, Den Haag: Sdu Uitgevers, blz. 177. Anno 2018 mogen wij huiveren van een dergelijk verhaal, maar in heel Europa, in Duitsland en in gebombardeerde landen als Engeland, waren tal van architecten en stedenbouwkundigen bijzonder blij met het verrichte opruimingswerk, dat ruimte voor de nieuwe tijd schiep. Zie Jörn Düwel en Niels Gutschow, eds., *A Blessing in Disguise. War and Town Planning in Europe, 1940-1945*, Berlin: DOM publishers, 2013. Over Rotterdam: Cor Wagenaar, "The Inevitability of Progress", blz. 104-129. Tabula Rasa op blz. 119.

36 Zie beschouwingen over sub-urbane stedelijkheid in A. Reijndorp e.a., 2012.

't Seghen Waert wordt opgemaakt in Adobe InDesign.
Wilt u de afbeeldingen NIET in de tekst opnemen, maar
afzonderlijk als bijlage aanleveren in .jpg-formaat van
minimaal 300 dpi.

Kopij voor 't SW 4/2018: vóór vrijdag 5 oktober

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken met hun steun
de activiteiten van Oud Soetermeer mogelijk.

Van As Makelaardij bv

www.van_as.nl

Bouwmarkt De Bouwhof

www.bouwhof.com

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

www.lamboo.nl

Henneken Radio en TV

www.radiohenneken.nl

Van der Slik Caravan Centrum

www.vanderslik.nl

Bode Scholten BV

www.bode-scholten.nl

Blomsma Print & Sign

www.blomsma.nl

Wilt u ook adverteren? Neem contact op met de penningmeester:
penningmeester@oudsoetermeer.nl

VERENIGINGSNIEUWS

Van de voorzitter

Op 24 oktober houdt Oud Soetermeer haar algemene ledenvergadering. Precies zes jaar geleden werd ik door u allen voor drie jaar benoemd tot voorzitter van de vereniging. Die periode is in 2015 eenmaal verlengd met nogmaals drie jaar en dat is statutair ook het maximum. Dat betekent, dat ik tijdens de ALV aftreed en dat u een nieuwe voorzitter kiest.

Terugkijkend is er in die zes jaar heel wat gebeurd. De bestuursstructuur is enigszins aangepast. Buiten een dagelijks bestuur heeft iedere werkgroep een afvaardiging in dat bestuur. Dat vergroot het draagvlak van bestuursbesluiten en tevens de onderlinge samenwerking. De meest zichtbare verandering is echter onze verhuizing naar de Dorpsstraat 132. We moesten 't Oude Huis verlaten, net zoals het Stadsmuseum. Wij moesten alleen zelf een onderkomen zoeken. Dat hebben we gevonden met hulp van de gemeente Zoetermeer, Fonds 1818, de Rabobank en vele leden die financieel meehielpen om ons nieuwe onderkomen aan te kopen, te verbouwen en in te richten. Daarmee kreeg het karakter van de vereniging een nieuwe dimensie. We moesten ons meer richten op de buitenwereld en dat lukt weliswaar, maar daar kunnen we nog stappen maken. Onze openingstijden zijn in vergelijking met 't Oude Huis verruimd. De samenwerking met externe partijen is geïntensiveerd en tegelijkertijd behielden we onze traditionele activiteiten: stamboom, film, foto, monumenten, boeken, tijdschriften en ons verenigingsblad.

Het belangrijkste is in mijn ogen, dat een vereniging ook een sociale functie heeft. Leden gaan gezellig met elkaar om en het moet een plezier zijn om naar het verenigingsgebouw te gaan. Zo'n 80 actieve leden doen dat heel frequent. Minder actieve leden zijn natuurlijk ook welkom! De komende maanden zijn we actief tijdens Open Monumentendag. We doen mee met het Historisch Festival. We hebben tot eind augustus een expositie over DSO. Het laatste kwartaal schenken we uitgebreid aandacht aan de 60-er jaren, kortom, HGOS leeft. Doe mee!

Bert van Eken

Voorzitter gezocht

De huidige voorzitter van het Historisch Genootschap zal aftreden tijdens de Algemene Ledenvergadering op 24 oktober 2018. Hij is dan gedurende de maximale statutaire periode van 6 jaar in functie en niet meer herkiesbaar.

Wij zoeken kandidaten die deze functie willen vervullen. Het Historisch Genootschap Oud Soetermeer is een dynamische vereniging met veel uitdagingen voor de toekomst. 1200 leden en zo'n 50 actieve vrijwilligers dragen de activiteiten vanuit ons eigen pand aan de Dorpsstraat 132. Afhankelijk van de invulling van de werkzaamheden neemt deze functie een tijdsbeslag van ongeveer 5 tot 6 uur per week.

Kandidaten:

hebben bestuurlijke ervaring
hebben ervaring in leiding geven
zijn bij voorkeur bekend met werken in een grote vrijwilligersorganisatie
zijn in staat contacten te onderhouden met bedrijven, instellingen en overheidsorganisaties
zijn in staat mensen te verbinden – teamspeler
hebben belangstelling voor de historie van Zoetermeer
wonen in Zoetermeer

Voor nadere informatie kunt U zich richten tot:

Bert van Eken (voorzitter): tel: 06 54 34 62 24 of per e-mail: voorzitter@oudsoetermeer.nl

Jan de Ruiter (secretaris): te: 079 341 88 95 of per e-mail: secretaris@oudsoetermeer.nl

Agenda Algemene Ledenvergadering woensdag 24 oktober 2017

Locatie: 't Centrum, Frans Halsstraat 1, 2712 JS Zoetermeer

Aanvang 20.00 uur. Zaal open: 19.30 uur

1. Opening
2. Vaststellen agenda
3. Ingekomen stukken en mededelingen
4. Verslag van de ledenvergadering gehouden op 11 april 2018
Het verslag treft u hierbij aan
5. Komende activiteiten in 't Nieuwe Huys
6. Informatie over wijziging statuten van de vereniging
7. Bestuur
Mevr. P.I. Slootweg-Hoogeveen (in het bestuur namens de werkgroep

Activiteiten) heeft meegedeeld haar bestuurslidmaatschap te willen beëindigen. De werkgroep kan (nog) geen kandidaat voorstellen zodat er een vacature ontstaat.

De heer B.J. van Eken is de volledige statutaire periode (6 jaar) voorzitter geweest. Als gevolg hiervan treedt hij af. Belangstellenden voor deze functie kunnen zich melden bij de secretaris

8. Financiën
9. Wat verder ter tafel komt en rondvraag
10. Sluiting

Na de pauze is er een borrel ter gelegenheid van het aftreden van Bert van Eken.

Verslag Algemene Ledenvergadering op 11 april 2018

Volgens de presentielijst zijn 39 personen aanwezig in 't Centrum aan de Frans Halsstraat

1. Opening

De voorzitter opent rond 20.00 uur de vergadering en heet iedereen welkom, in het bijzonder de ereleden mevrouw B. Koopmans en de heer E. Oskam.

2. Vaststellen agenda

De agenda is gepubliceerd in het groene deel van 't Seghen Waert en op de website en wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. Mededelingen en ingekomen stukken

Berichten van verhindering: de heer S. Smits, de heer IJ. Feeke, mevrouw M. Vijverberg-Kalkema, de heer L. van der Linden, de heer R.R. Visser, mevrouw P. Slootweg-Hoogeveen, de heer P. van Strijen, mevrouw N. Lambrechts, mevrouw I. Visser, de heer T. Vermeulen, de heer P. Rust, de heer P. Molema, mevrouw H. Verhaaren-van Loon, de heer W. van den Berg, de heer H.G. Janssen, mevrouw J.C. Janssen-Slijp, de heer J. van Oosterom, de heer C. van Swieten, mevrouw J. van Egmond-Verspeek, de heer M.G. Voskamp, de heer W. Reitsma, mevrouw Y. Bergwerf.

4. Verslag van de Algemene ledenvergadering op 27 september 2017

Het verslag is opgenomen in 't Seghen Waert 2018/01. Zonder opmerkingen wordt het verslag goedgekeurd en vastgesteld.

5. Jaarverslag 2017

Het verslag is gepubliceerd op de website. Dit verslag wordt zonder op- of aanmerkingen goedgekeurd en vastgesteld.

6. Jaarrekening 2017 en verantwoording 2017

De jaarrekening 2017 en de balans per 31 december 2017 zijn gepubliceerd op de website. Beide stukken worden zonder op- of aanmerkingen goedgekeurd en vastgesteld.

De heer E. Oskam meldt mede namens de heer IJ. Feeke dat de kascommissie de stukken heeft gecontroleerd en in orde heeft bevonden. Ook de balans per 31 december 2017 geeft een getrouw beeld van de vermogenspositie van de Vereniging. Zij adviseren de aanwezige leden decharge te verlenen aan de penningmeester en het volledige bestuur. Dit advies wordt door de leden overgenomen en bevestigd met een applaus.

7. Jaarplan 2019

Het jaarplan 2019 is gepubliceerd op de website. Het plan wordt zonder op- of aanmerkingen goedgekeurd en vastgesteld.

8. Begroting 2019

De begroting 2019 is gepubliceerd op de website. De penningmeester geeft naar aanleiding van een vraag een toelichting op de post bankkosten. De begroting wordt zonder verdere op- of aanmerkingen goedgekeurd en vastgesteld. Samen met het jaarplan 2019 zal op basis hiervan de subsidie bij de gemeente Zoetermeer worden aangevraagd.

9. Verkiezing lid kascommissie

De heer E. Oskam is aftredend. In zijn plaats wordt benoemd de heer A. Kamp-huis. De voorzitter bedankt de heer Oskam voor het werk in de afgelopen twee jaar.

10. Bestuur

Aftredend en herkiesbaar is de heer P. Bekking (penningmeester). Er zijn geen bezwaren uit de vergadering tegen deze herverkiezing, zodat hij is herkozen. Mevrouw J. de Kler-Kuipers heeft te kennen gegeven haar bestuurslidmaatschap te willen beëindigen. De Redactie stelt voor zich in het bestuur te laten vertegenwoordigen door de heer R. Grootveld. Er zijn geen bezwaren uit de vergadering. In het bestuur vertegenwoordigt de heer R. Grootveld nu de werkgroepen Collectie en Archief en Redactie. Mevrouw De Kler wordt bedankt voor het vele werk en ontvangt daarvoor bloemen.

De voorzitter meldt dat hij bij de volgende Algemene Ledenvergadering in het najaar aftredend is en volgens de statuten niet meer kan worden herkozen. De procedure voor de werving van een nieuwe voorzitter is gestart. Nadere informatie in 't Seghen Waert en op de website.

11. Rondvraag

De heer J. Boonekamp vraagt aandacht voor Oldtimerdag op 19 mei 2018 en het Molenontbijt op 12 mei 2018.

Op de opmerking dat er teveel licht aan staat in 't Nieuwe Huis antwoordt de voorzitter dat dit technisch niet anders kan (er zijn geen verschillende groepen), maar dat alle lampen ledverlichting zijn, dus minder kosten en een langere levensduur hebben.

10. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering en dankt de aanwezigen voor aanwezigheid en inbreng. Na de pauze geeft de heer W. Hermans van de Stichting Schatbewakers een interessante voordracht over de ontwikkelingen van het Stadshart in relatie tot de Dorpsstraat.

Activiteiten en evenementen

Voor alle activiteiten kunt u zich opgeven bij mevrouw F. Brandhorst, telefoon 079-351 70 47, of via activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl. De activiteiten treft u ook aan op www.oudsoetermeer.nl

Zaterdag 8 september

Open Monumentendag

Onthulling van het nieuwe historische informatiebord op de Pilatusdam door wethouder Robin Paalvast om 10.30 uur. Aansluitend hapje en drankje in Dorpsstraat 132.

Zaterdag 22 september tot zaterdag 22 december

Tentoonstelling 'The Young Ones, Onze Jaren Zestig in Zoetermeer'

Locatie: 't Nieuwe Huis, Dorpsstraat 132

Zaterdag 22 september 2018

Bustocht naar het museum Broekerveiling in Broek op Langedijk inclusief entree, rondleiding en een vaartocht; lunch voor eigen rekening.

Vertrek vanaf de Marijkestraat om 8.30 uur. Terug in Zoetermeer rond 18.00 uur.

Kosten € 38,00. Betaling, t.n.v. HGOS op bankrekening NL21ABNA0421255080, onder vermelding: "Broekerveiling".

Maandag 15 en dinsdag 16 oktober 2018

Filmavond en ludieke lezing in het kader van de jaren zestig en vertoning van de film 'The Young Ones, Onze Jaren Zestig in Zoetermeer', met live muziek uit de sixties en een drankje na afloop.

Locatie: 't Centrum, Frans Halsstraat 1, Aanvang 20.00 uur

Kosten: € 5,-; voor leden € 3,-. Reserveren noodzakelijk!

Herinnert u zich deze nos, nos, nos ??

De periode 22 september tot 22 december 2018 staat bij het HGOS in het teken van de jaren zestig. Een periode uit de recente geschiedenis die velen van ons bewust hebben meegemaakt. En waaraan velen ook mooie herinneringen hebben. Het project heeft als titel:

The Young Ones, Onze Jaren Zestig in Zoetermeer

Naast een boek en tentoonstelling, in het HGOS-pand, Dorpsstraat 132 is er De Film, die handelt over jong zijn in het Zoetermeer van de jaren zestig.

Boek

Persoonlijke verhalen over en herinneringen aan het leven van jongeren in de jaren zestig in het dorp(je) Zoetermeer. Naast een beschrijving van de Zoetermeerse jeugdcultuur, ook aandacht voor gebeurtenissen in de grote wereld om hen heen. Maar ook en vooral over wat er in het dorp zelf gebeurde, hoe jongeren hun tijd doorbrachten (school, vrije tijd, enzovoort) en dat alles onder de noemer: Geloof, Hoop & Liefde.

Sweet Lake Band met Gert en Hans Roos, zanger Huij Gelderblom, Dick Havenaar en Piet Nieuwenhuijsen (coll Niek Nieuwenhuijsen)

Tentoonstelling

Vanaf 22 september bij het HGOS, Dorpsstraat 132. N.B: Extra openingstijden! Foto's, documenten, voorwerpen, LP's, radio's en veel meer uit die tijd brengen de bezoekers terug in de tijd en maken de zestiger jaren inzichtelijk en tastbaar. Een 'sentimental journey' vol herkenning en verbazing.

Film

Oude en nieuwe beelden van Zoetermeer. Drie Zoetermeerse babyboomers wandelen door het dorp en halen herinneringen op uit de zestiger jaren. Interviews met destijds betrokkenen, oude foto's en oude filmbeelden. Met uiteraard veel aandacht voor de muzikale soundtrack uit die Magische Jaren Zestig!

Nieuwe leden

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

Mw A.G.T. Bodewes-Blaauwhof, Zuidlaren

Dhr B.G. Brinkel, Zoetermeer

Dhr D. de Geus, Zoetermeer

Dhr A. Jansen, Zoetermeer

Dhr R. Kasteel, Zoetermeer

Dhr R. Wessels, Zoetermeer

Dhr H.A. van Zoelen, Zoetermeer

Aanmelden als lid kan via onze website www.oudsoetermeer.nl of per post via Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer. Vermeld uw naam, adres, geboortedatum, m/v, (eventueel) email-adres en of u zich opgeeft als lid, jeugdlid (tot 18 jaar) of gezinslid (tweede op hetzelfde adres).

Wij willen u graag ook via email op de hoogte houden van interessant nieuws betreffende Oud Soetermeer. Indien u dit wilt kunt u uw email-adres doorgeven aan:

Ledenadministratie@oudsoetermeer.nl.

Graag met vermelding van uw naam en adres.

Open Monumentendag zaterdag 8 september

Opening

Het startschot voor de Open Monumentendag wordt tussen 10.30 en 11.00 uur gegeven door wethouder Robin Paalvast. Hij onthult dan een historisch informatiebord over de Pilatusdam en omgeving. Daarna kan men, onder het genot van een drankje in 't Nieuwe Huis, Dorpsstraat 132, nog meer bezienswaardigheden bewonderen.

In Europa

Het is dit jaar 'Europees jaar van het Cultureel Erfgoed' en in Nederland sluit Open Monumentendag hierbij aan met het thema: 'In Europa'.

Wat heeft Zoetermeer eigenlijk met Europa? De band met de buurlanden en andere Europese landen is al honderden jaren zichtbaar. Seizoenarbeiders kwamen naar Zoetermeer om turf te steken of ten behoeve van de landbouw. Er werd handel gedreven met de regio en het buitenland. Kaas, melk, boter, margarine werd in eerste instantie voor regionaal gebruik geproduceerd en later voor de Europese markt. In de huidige monumenten zijn materialen gebruikt uit het buitenland zoals leisteen en verschillende soorten natuursteen. Ideeën en stijlen ontstaan in Europa en worden in Zoetermeer toegepast of uitgedragen zoals het protestan-

tisme en katholieke geloof. Het idee van een groeistad, Zoetermeer in de jaren zestig, is gebaseerd op ideeën uit het buitenland.

In het Dorp zijn vier kerken open. Met muziek wordt de band met Europa ten gehore gebracht. Ook de Vredekerk is dit jaar open. Wildrijk en Het Wapen van Zoetermeer aan de Zegwaartseweg herinneren aan het agrarische verleden en laten zien hoe door herbestemming een nieuwe toekomst voor erfgoed mogelijk is. Bij Wildrijk is nieuwe energie een thema. In het dorp heeft Dorpstraat 95, de vroegere juwelierswinkel, een nieuwe functie en een nieuwe pui. Molen de Hoop, Stadsboerderij het Buitenbeest en het Stadsmuseum in 't Oude Huis doen dit jaar ook weer mee. Het Stadsmuseum is voor het laatst te bezoeken in 't Oude Huis en gratis toegankelijk. Eind dit jaar verhuizen zij naar hun nieuwe locatie.

Er wordt aandacht besteed aan de experimenten in woningbouw uit de jaren zeventig waarvan er drie in Zoetermeer zijn. Een van deze experimenten is te bezoeken tijdens monumentendag, de flat aan het Douzapad. Over deze woningbouw is in Dorpsstraat 132 meer te zien. Het is dit jaar 50 jaar geleden dat Zoetermeer het Struktuurplan 1968 vaststelde. Hierover meer in 't Nieuwe Huis. De filmclub toont een virtueel rondje langs de Zoetermeerse monumenten en u kunt meedenken over wat een monument is. De tijdlijn laat zien wat er in de loop van de jaren veranderd is in Zoetermeer. Meer informatie is te vinden op www.openmonumentendag.nl en in de lokale media.

Over de experimentele woningbouw zal op 18 september om 19:00 een lezing worden gehouden in het Stadhuis-Forum door Marcel Barzilay en Ruben Ferwerda. Zij hebben onderzoek gedaan naar de projecten die in de jaren 1968-1980 het Predicaat experimentele woningbouw kregen. Zie www.architectuurpuntzoetermeer.nl

Historisch Festival: de Slag bij Zoetermeer

De Slag bij Zoetermeer staat centraal tijdens het Historisch Festival eind september. Op de Grote Dobbe zijn spectaculaire theatervoorstellingen te zien, maar niet voordat de bezoekers eerst aan lange tafels van een Geuzendiner hebben genoten. Op en rond het Dobbe-eiland is een kampement opgericht met ambachten en oude muziek. De Markt is in tweeën gedeeld: aan de ene kant worden ridderspelen gehouden, aan de andere kant zijn tenten en kramen ingericht waarbij onder meer Oud Soetermeer en het Stadsarchief een plek krijgen. Zij zullen informatie verschaffen over de geuzen en het leven rondom 1574 middels lezingen, film, archiefstukken, en verhalen over hele oude families.

Tijd: vrijdagavond 28 september tot zondagmiddag 30 september; Oud Soetermeer en Stadsarchief alleen op zaterdag! In de voorafgaande week zijn er ook educatieve activiteiten op scholen en staan het Stadshart en de Dorpsstraat in het teken van het Historisch Festival. Zie www.historischzoetermeer.nl